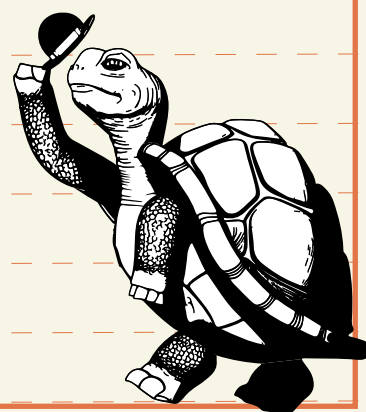
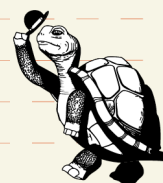

Motioner och styrelsens yttranden

Ett smartare Sverige

Sacos kongress 2025

Motioner och styrelsens yttranden

Innehåll

Angående motioner och styrelsens yttranden	2
Motion 1: Förteckning av nomineringar	3
Motion 2: Tydliggör nomineringstid och kommunikation i valberedningsinstruktion	5
Motion 3: Alkoholpolicy	8
Motion 4: Arvodering i Saco studentråd	10
Motion 5: Ny digital tidning för Saco	12
Motion 6: Utred Sacos medlemsdata- och serviceansvar till förbunden.....	14
Motion 7: "Ett starkt demokratiskt samhälle" – nytt kapitel i det samhällspolitiska programmet.....	17
Motion 8: Beredskap för kris och krig – utveckla texten i det samhällspolitiska programmet	21
Motion 9: Sacos roll i klimat- och miljöpolitisk samhällsdebatt – utveckla texten i det samhällspolitiska programmet.....	23
Motion 10: Sacos klimatarbete	26
Motion 11: "En stark samhällsekonomi" och "Utbildning ska löna sig" – ändring av text i samhällspolitiska programmet.....	28
Motion 12: Stärk Sacos fokus på hur AI påverkar framtidens arbetsliv för akademiker – utveckla texten i det samhällspolitiska programmet	30
Motion 13: Skapa fler incitament till kompetensutveckling under anställning	34
Motion 14: Kontinuerlig utveckling och bättre kunskaper inom AI	36
Motion 15: Underlätta geografisk rörlighet – utveckla texten i det samhällspolitiska programmet ..	38
Motion 16: Arbete utomlands men anställd i Sverige av svensk arbetsgivare – utveckla texten i det samhällspolitiska programmet.....	40
Motion 17: Motverka otillbörlig påverkan – utveckla texten i det samhällspolitiska programmet	44
Motion 18: Saco bör verka för att göra det attraktivare att doktorera	46
Motion 19: Pensionssystemet – utveckla texten i det samhällspolitiska programmet.....	49
Motion 20: Hög kvalitet på utbildning och forskning – tillägg av text i samhällspolitiska programmet	51
Motion 21: Stärk Sacos fokus på utbildningsfrågorna – utveckla texten i det samhällspolitiska programmet	53
Motion 22: Lärosätetstillträde	56
Motion 23: Stärkt grundlagsskydd för akademisk frihet och lärosätenas autonomi	58

Angående motioner och styrelsens yttranden

Motioner avseende ändringar av det samhällspolitiska programmet

I den dialog som förts med förbunden under programmets framtagande har det tydligt uttryckts att programmet ska vara kort, balanserat och övergripande, innehålla ett begränsat antal verkar-för-att-satser, att den föreslagna kapitelindelningen är bra samt att programmet inte ska gå in i detaljer eller hur-frågor. Förslagen i motionerna har hanterats utifrån detta.

Om en motion innehåller **förslag på exakta formuleringar** har dessa bifallits och förts in i programmet om styrelsens ändring *ligger mycket nära* motionens text. Om motionens intention har förts in i programmet, men *inte exakt så som motionen föreslår*, har motionen ansetts "besvarad med anledning av förstärkta skrivningar i det samhällspolitiska programmet" eller "avslagen till förmån för förstärkta skrivningar" när motionen även föreslagit en förändrad struktur som styrelsen inte bifallit. När textförslagen i motionen *inte förts in i någon form* har motionen avslagits.

I de fall där motionen efterfrågar stärkta skrivningar i det samhällspolitiska programmet **utan att föreslå exakta formuleringar** har bifall använts om styrelsens ändringar bedömts *motsvara motionens intention*. "Anses besvarad med anledning av förstärkta skrivningar i programmet" har använts om *delar av intentionen* tagits in. Avslag har använts om *ingen ändring har gjorts*.

Det samhällspolitiska programmet har reviderats av styrelsen så som beskrivs i motionssvaren. Det är denna uppdaterade version av programmet som behandlas på kongressen (ersätter versionen från april 2025). En spårad version, där styrelsens ändringar är införda i april-versionen, bifogas kongresshandlingarna.

Motioner avseende andra uppdrag under kongressperioden

Styrelsen utgår från att kongressen ska ange riktning men inte besluta om hur målen ska uppnås. Därför påverkas motionssvaren av om att-satsen är generell eller detaljerad. Motioner som betonar hur-frågor eller som är för detaljerade har antingen avslagits eller omformulerats till en ny bredare att-sats och besvarats med "avslagen till förmån för X". I vissa fall har frågan vävts in i det samhällspolitiska programmets skrivningar. De har då besvarats med "avslagen till förmån för förstärkta skrivningar i det samhällspolitiska programmet".

Motioner med förslag som styrelsen anser bör prioriteras under nästa kongressperiod har bifallits. Detsamma gäller motioner som föreslår nya ställningstaganden som styrelsen anser att Saco ska stå bakom.

"Anses besvarad" har använts sparsamt för att undvika otydligheter i uppföljning och tolkning. Formuleringen har främst använts om motioner som efterfrågar något som Saco redan gör och som bör prioriteras på samma sätt som tidigare. I vissa fall anser styrelsen att att-satsen dessutom är för detaljerad eller för mycket i hur-delen för att bifallas. Anses besvarad har i några motioner kompletterats med tillägget "med hänvisning till skrivningar i det samhällspolitiska programmet", för att tydliggöra att frågan redan ingår i det som styrelsen anser att Saco ska arbeta med.

"Anses besvarad" används också för textmotioner om det samhällspolitiska programmet på det sätt som anges ovan.

Motion 1: Förteckning av nomineringar

Akademikerförbundet SSR

Av Sacos stadga framgår att det skall finnas en valberedning som ska förbereda kongressens val av styrelse, stadgekommitté samt revisorer och deras ersättare. Kongressen beslutar också om direktiv för valberedningen. Av direktiven framgår bland annat att det är upp till valberedningen att besluta om ett slutdatum för nomineringar samt kommunicera detta.

Kallelse till kongressen skall skickas ut senast fyra veckor innan och alla handlingar skickas ut senast två veckor innan kongressen.

Det framgår vare sig i stadgan eller i valberedningens direktiv att i handlingarna som skickas ut till kongressombuden skall finnas en sammanställning av alla som nominerats, till vilket uppdrag och av vem.

Akademikerförbundet SSR yrkar

att i samband med att handlingarna skickas ut så skall en förteckning på alla nomineringar finnas, vem som nominerat och till vilket förtroendeuppdrag.

Styrelsens yttrande över motion 1: Förteckning av nomineringar

Eftersom motionen rör frågor som valberedningen förfogar över, har styrelsen valt att inhämta ett yttrande från valberedningen.

Motionären menar att det inte framgår vare sig av Sacos stadgar eller av valberedningens direktiv att det i handlingarna som skickas ut till kongressledamöterna ska finnas en sammanställning av alla som nominerats, till vilket uppdrag och av vem. Motionären yrkar därför att det i samband med att handlingarna skickas ut, ska finnas en förteckning på alla nomineringar, vem som nominerat och till vilket förtroendeuppdrag.

Styrelsen konstaterar att det enligt stadgarna är valberedningen som lägger fram förslag till direktiv för valberedningen till kongressen och att det i de nuvarande direktiven står att valberedningen ska avlägga en rapport till kongressen och redovisa vilka som nominerats. Utifrån de värderingar som federationen antagit om att värna demokratiska processer inom federationen såväl som i samhället samt att verka för öppenhet och transparens anser styrelsen att det är väl motiverat att valberedningen offentliggör vilka som blivit nominerade, av vem och till vilket uppdrag. Valberedningen har också i sitt yttrande meddelat att den kommer föreslå att direktiven förtydligas på det sätt motionären har yrkat. Styrelsen anser att motionen bör bifallas.

Styrelsen föreslår att kongressen beslutar

att bifalla motionen.

Valberedningens yttrande över motion 1: Förteckning av nomineringar

I nu gällande direktiv anges att valberedningen i sin rapport till kongressen ska redovisa vilka som har nominerats. Valberedningen instämmer i att det i direktiven kan förtydligas att det i kongresshandlingarna bör finnas en förteckning över vilka nomineringar förbunden gjort till de olika förtroendeuppdragen. Motionen bör därför bifallas.

Motion 2: Tydliggör nomineringstid och kommunikation i valberedningsinstruktion

DIK, Akavia, Fysioterapeuterna, Sveriges Arbetsterapeuter

Valberedningen har en central roll i att säkerställa att Saco får en representativ och kompetent styrelse samt andra förtroendeuppdrag.

I dag saknas en tydlig angivelse i valberedningsinstruktionen om när nomineringstiden ska avslutas. Enligt nuvarande lydelse åligger det valberedningen att fastställa ett slutdatum för nomineringar och kommunicera det. Detta lämnar utrymme för otydlighet och risk för utdragna processer, vilket inte gynnar arbetet.

En fastställd deadline skapar förutsägbarhet, ger valberedningen bättre framförhållning och säkerställer tillräcklig tid för att bereda valfrågor. En gräns vid sex månader före kongressens öppnande är rimlig, tydlig och skapar goda förutsättningar för en strukturerad och transparent process.

Det är även viktigt att valberedningen har en strukturerad dialog med medlemsförbunden under nomineringsprocessen. Det är där kunskapen om medlemsförbundens behov och perspektiv finns. Genom att stärka dialogen med medlemsförbunden får valberedningen bättre förankring och ökad transparens i nomineringsprocessen.

Vi yrkar

- att Sacos kongress beslutar att valberedningsinstruktionen, punkt 3, kompletteras med följande tillägg: Nomineringstiden avslutas sex månader före kongressens öppnande
- att det i valberedningsinstruktionen läggs till att valberedningen ska föra en tydlig och dokumenterad dialog med medlemsförbunden under nomineringstiden.

Styrelsens yttrande över motion 2:

Tydliggör nomineringstid och kommunikation i valberedningsinstruktion

Eftersom motionen rör frågor som valberedningen förfogar över, har styrelsen valt att inhämta ett yttrande från valberedningen.

Motionärerna anför att valberedningens roll är central när det gäller att säkerställa att Sacos förtroendevalda är kompetenta och representativa. Styrelsen instämmer i detta. Men i det arbetet är det också viktigt att förbunden får tid på sig att komma in med väl förankrade nomineringar till valberedningen. Styrelsen ser att nuvarande direktiv där valberedningen ges i uppdrag att "fastställa ett slutdatum för nomineringar och kommunicera det" skapar en oförutsägbarhet för förbunden som är olycklig. Det skulle vara att föredra att kongressen anger ett nomineringsstopp i direktiven till valberedningen.

Styrelsen anser att det i första hand är valberedningen som bör ta ställning till vilken tidpunkt valberedningens direktiv ska ange. Nomineringsstoppet behöver dock vara väl avvägt i förhållande till både förbundens möjligheter att inkomma med nomineringar, och tidsåtgången för valberedningens arbete. Styrelsen noterar att förutsättningarna för ordinarie kongresser och extra kongresser kan skilja sig åt, varför olika tidsangivelser kan vara lämpliga.

Vad gäller frågan om en tydlig och dokumenterad dialog med förbunden, ser styrelsen vikten av att valberedningen självständigt kan bedriva sitt arbete och bedöma vad som bäst gagnar valberedningens uppdrag. Detta behöver däremot inte innebära att kommunikationen med förbunden inte kan förtydligas. Valberedningen bör även här beakta federationens värderingar som anger att Saco ska genomsyras av intern transparens, så långt det är möjligt. Att föra en dialog med förbunden under nomineringsprocessen är viktigt. Styrelsen instämmer dock i vad valberedningen anför i sitt yttrande vad gäller motionärernas krav på dokumentation.

Styrelsen föreslår att kongressen beslutar

att avslå motionen till förmån för valberedningens förslag till direktiv för valberedningen.

Valberedningens yttrande över motion 2:

Tydliggör nomineringstid och kommunikation i valberedningsinstruktion

Bakgrund

Hur valberedningen arbetar och vilket mandat och uppdrag valberedningen har är en kärnfråga för federationens interndemokrati. Valberedningen uppskattar att motionen riktar fokus på behovet att utveckla våra arbetsformer och direktiven vi ger kommande valberedning.

Kongressen fastställer direktiv till valberedningen. I gällande direktiv framgår att valberedningen har uppdraget att fastställa slutdatum för nomineringar och kommunicera detta.

Vi delar motionärens ambition att stärka öppenhet och struktur i valberedningens arbete. En tydlig och förutsägbar process är viktig för tilliten till Saco som organisation. Men vissa av de föreslagna

förändringarna i valberedningens direktiv riskerar i praktiken att försvaga, snarare än att förbättra, processen.

Fastslaget nomineringsstopp i valberedningens direktiv

Valberedningens arbete ser olika ut beroende på kongressens omfattning, antalet förtroendeuppdrag och tillgången till kandidater. I vissa fall kan kvalificerade kandidater bli aktuella sent i processen – till exempel vid sena avhopp eller nya behov som uppstår. En kort låst tidsgräns för valberedningens arbete riskerar då att utesluta värdefulla namn. Ordinarie kongressen hålls i november – vilket innebär att en deadline i maj infaller precis före eller under vårens mest intensiva period för många medlemsförbund, och direkt före sommaren. I praktiken skulle valberedningen då ges en mycket kort tid att genomföra sitt arbete, eftersom juni–augusti präglas av semester på både kanslier och i förbund.

Utöver det ska kongresshandlingarna färdigställas och skickas ut i god tid, vilket ytterligare förkortar valberedningens faktiska arbetsutrymme. Det riskerar att leda till ett mer stressat och ytligt beredningsarbete, snarare än ett genomtänkt och välgrundat sådant. Valberedningen delar uppfattningen att ett nomineringsstopp bör införas i direktiven, men föreslår att detta bestäms till nio månader före ordinarie kongress. För extra kongresser kan det variera mycket hur stort valberedningens uppdrag blir. Valberedningen föreslår därför att det då är valberedningen som sätter ett nomineringsstopp och kommunicerar det i god tid till förbunden.

Dokumentationskrav hotar både arbetsbelastning och sekretess

Dialog med medlemsförbunden är redan en självklar och viktig del av valberedningens arbete. Men att införa krav på dokumenterad dialog riskerar att förvandla ett förtroendefullt, kvalitativt samtal till ett formellt och administrativt krav. Det kommer i praktiken leda till ökad arbetsbörda, byråkratisering och ett samtalsklimat där förbunden blir försiktigare – särskilt i frågor som rör känsliga bedömningar av personer.

Valberedningens arbete innefattar ofta uppgifter som kräver diskretion, såsom överväganden om personkemi, konfliktrisker eller ledarskapsförmåga. Ett krav på dokumentation ökar risken för att känsliga uppgifter registreras, lagras eller sprids – vilket i sin tur kan minska förtroendet för hela processen.

Valberedningen anser därför att det, som nu, i rapporten till kongressen ska framgå hur valberedningen har bedrivit sitt arbete, men att något krav på offentlig dokumentation därutöver inte införs.

Motion 3: Alkoholpolicy

Akademikerförbundet SSR

Akademikerförbundet SSR:s kongress 2021 behandlade ett par motioner rörande att förbundet inte i något sammanhang ska använda medlemmarnas pengar till att bjuda på alkohol. Förbundets kongress biföll motionerna varför Akademikerförbundet SSR inte längre bjuder på alkohol vid middagar eller liknande event.

Allt fler fackförbund och andra organisationer har tagit ställning och antagit policys som innebär att man inte bjuder på alkohol. Dels handlar det om en inställning att medlemmarnas pengar inte skall gå till detta, dels en medvetenhet om att många människor i samhället har problem med alkohol. Att inte bjuda på alkohol blir en solidaritetshandling gentemot medlemmar och förtroendevalda som kan ha svårt med just den biten.

Akademikerförbundet SSR är en del av Saco. En del av medlemmarnas avgift går till Saco och därmed bör samma principer gälla inom federationen.

Akademikerförbundet SSR yrkar

att kongressen beslutar att Sacofederationen inte skall bjuda på alkohol.

Styrelsens yttrande över motion 3: Alkoholpolicy

Motionären föreslår att Saco tar ställning mot alkohol genom att besluta om att inte bjuda på alkohol vid representation och liknande evenemang.

Akademikerförbundet SSR:s kongress 2021 beslutade att förbundet inte längre ska bjuda på alkohol vid middagar eller event, med hänvisning till både kostnads- och solidaritetsskäl. Förbundet anser att Sacofederationen bör följa samma princip.

Sacos kongress kan enbart ta ställning till vad som ska gälla för Saco, inte hela federationen. Sacos nuvarande policy för såväl extern som intern representation fastställdes av styrelsen 2016. Styrelsen anser att frågan även fortsättningsvis bör hanteras där. Det är rätt forum för en sådan diskussion, med möjlighet till både översyn och nödvändig flexibilitet.

Styrelsen föreslår att kongressen beslutar

att avslå motionen till förmån för att frågan om alkoholpolicy för Saco fortsatt bör hanteras av Sacos styrelse.

Motion 4: Arvodering i Saco studentråd

Saco studentråd

Saco studentråd fick av sin kongress år 2022 i uppdrag att undersöka möjligheten att införa arvodering för förtroendeuppdrag inom Saco studentråd. Det är i dagsläget bara uppdrag som ordförande samt vice ordförande för Saco studentråd som är arvoderade. Arvodena är beslutade av Sacos styrelse och betalas av Saco som en del av personalkostnaderna för kansliet. Saco studentråd kan inte självständigt besluta om arvoderingar, varken vem som ska vara arvoderad eller med vilket belopp.

Studentrådets styrelse 2022/2023 lyfte frågan om arvodering för fler uppdrag med Sacos kansli. Vid den tiden pågick ett arbete med att se över hur Saco studentråds ekonomi och arvoderingar ska hanteras i Sacos budget och frågan om ytterligare arvoderingar togs med i arbetet som ett inspel men kunde inte avgöras under dåvarande verksamhetsår. Vid Saco studentråds kongress 2023 rapporterade styrelsen hur arbetet fortskridit och kongressen beslutade då att uppdra till styrelsen att bevaka och lyfta frågan under nästkommande verksamhetsår.

Under det gångna verksamhetsåret har Sacos styrelse, på uppmaning av Sacos verksamhetsrevisorer, beslutat att förändra hur kostnaderna för Saco studentråds verksamhet redovisas i Sacos räkenskaper. Till och med 2023 har Sacos kansli fastställt de årliga arvodena utifrån lönenivåer för nyexaminerade i Stockholm enligt Saco Lönesök. Från och med 2024 är det Sacos styrelse som beslutar om arvoderingsnivån som nu i stället är kopplat till riksdagsarvodet på liknande sätt som för övriga förtroendevalda i Saco.

Sacos kansli och Saco studentråds styrelse har dragit slutsatsen att ytterligare arvoderingar inte kan komma till stånd med mindre än att Sacos kongress beslutar att så ska ske. Saco studentråds styrelse 2024/2025 fick i uppdrag av studentrådets kongress att komma med förslag på en motion om arvodering att skicka till Sacos kongress 2025. Studentrådets kongress sedan beslutat att skicka motionen till Sacos kongress.

Saco studentråd yrkar

- att Saco studentråds styrelseledamöter arvoderas med 500 kronor per ordinarie styrelsesammanträde som ledamoten närvarar vid
- att Saco studentråds verksamhetsrevisorer och ledamöter i valberedningen arvoderas med 1000 kronor per verksamhetsår
- att arvode ska utgå endast för den period som en förtroendevald utövar sitt uppdrag. Vid avgång eller tillträde under mandatperioden avrundas tiden till hel månad och ersättningen reduceras i motsvarande utsträckning
- att uppdra Sacos valberedning att komma med förslag på justeringar till nästa ordinarie kongress.

Styrelsens yttrande över motion 4: Arvodering i Saco studentråd

Eftersom motionen rör frågor som valberedningen förfogar över, har styrelsen valt att inhämta ett yttrande från valberedningen.

Sacos styrelse delar studentrådets uppfattning att kongressen bör besluta om arvoden för studentrådet, och har därför i sin stadgeproposition föreslagit att valberedningens mandat att lägga fram förslag om lön, arvode och övriga villkor för förtroendevalda ska utvidgas till att även omfatta studentrådets ordförande, vice ordförande och styrelseledamöter, samt studentrådets verksamhetsrevisorer och ledamöter i valberedningen.

Vilka nivåer ersättningarna och villkoren ska ligga på är en fråga som inte lämpar sig att reglera i stadgarna och som styrelsen inte bör uttala sig om. Valberedningen bör därför ta ställning till vilka ersättningar och villkor som ska föreslås till kongressen för studentrådets förtroendevalda. Enligt valberedningens yttrande kommer valberedningens förslag till kongressen att omfatta motionens första tre att-satser och vara i enlighet med motionens yrkanden.

Styrelsen föreslår att kongressen beslutar

att avslå första, andra och tredje att-satserna till förmån för valberedningens förslag till lön, arvoden och övriga villkor för förtroendevalda,

att bifalla fjärde att-satsen.

Valberedningens yttrande över motion 4: Arvodering i Saco studentråd

Valberedningen, som utformar förslaget till kongressen om lön, arvode och övriga förmåner för förtroendevalda i enlighet med styrelsens stadgeproposition, anser att de arvoden som studentrådet yrkar är skäliga. Valberedningen anser därför att motionen bör bifallas.

Valberedningen vill också tydliggöra att förslaget om lön, arvoden och övriga förmåner för förtroendevalda även omfattar lönenivå och villkor för Saco studentråds ordförande och vice ordförande och att de anställs av Saco, vilket medför att de i övrigt omfattas av Sacos kollektivavtal i tillämpliga delar.

Motion 5: Ny digital tidning för Saco

DIK

Saco bör starta en digital tidning för att öka kännedomen om akademikernas situation på arbetsmarknaden, öka kunskapen om arbetsmarknadsfrågor hos beslutsfattare och fungera som en granskare av vår demokratiska organisation. Tidningen riktar sig främst till Sacoförbundens förtroendevalda, beslutsfattare och medlemmar.

En viktig uppgift för tidningen är att granska politiken och arbetsmarknadsutvecklingen som påverkar medlemmarnas vardag. För att driva opinion och debatt kring yrkesfrågor behövs en aktiv debattsida och en opinionsdrivande chefredaktör. Tidningen kommer kunna använda digitala medier som poddar och nyhetsbrev för att nå ut till sin målgrupp. Tidningen skulle även kunna generera intäkter genom att driva trafik till sajten och få in annonser.

LO har Arbetet och TCO har Arbetsvärlden. Två viktiga publikationer som har ett vidsträckt uppdrag att granska och skriva om arbetsmarknaden. De når ut med egna nyheter och fördjupningar men kan också uppmärksamma förbundens egna tidningar genom att rewrite nyheter.

En självständig Saco-tidning skulle också kunna fungera på just det sättet, med bevakning av arbetsmarknaden ur ett akademikerperspektiv. Den blir även ett komplement till all kommunikation som kommer från federationen, samtidigt som det är en tidning med ett eget journalistiskt arbete. Genom grävjournalistik och granskningar kan en Saco-tidning väcka intresse i andra medier för federationens områden och därtill skapa stort genomslag och medlemsnytta.

DIK yrkar

- att Saco ska ha en digital federationstidning
- att rekrytering av chefredaktör påbörjas omgående
- att tidningen har en självständig journalistisk ställning där chefredaktören är ansvarig utgivare
- att Sacos styrelse fattar beslut om redaktionspolicy
- att övriga beslut kopplat till den digitala tidningen fattas av kanslichef.

Styrelsens yttrande över motion 5: Ny digital tidning för Saco

I motionen föreslås att Saco ska starta en digital tidning i syfte att öka kännedomen om akademikernas situation på arbetsmarknaden, höja kunskapen hos beslutsfattare samt verka som en granskare av vår demokratiska organisation. Tidningen föreslås främst rikta sig till förbundens förtroendevalda, beslutsfattare och medlemmar.

Styrelsen instämmer i att det är viktigt att Saco kontinuerligt utvärderar och utvecklar sitt kommunikationsarbete för att skapa största möjliga medlemsnytta och genomslag i samhällsdebatten.

Saco arbetar redan aktivt med att synliggöra akademikers perspektiv. Under det senaste året har det mediala genomslaget ökat. Kampanjen Slow Politics har bidragit till ökad varumärkeskännedom och samlat förbunden kring en gemensam idé. Nyhetsbrev, sociala medier, poddar, nyhetsutspel, debattartiklar och kampanjer är några av de kanaler som används i arbetet. Självklart finns det fortsatt potential att utveckla detta ytterligare.

Att lansera en ny digital tidning skulle kräva betydande resurser för att nå genomslag och uppmärksamhet. Det är resurser som inte ryms inom Sacos nuvarande kommunikationsbudget. Det finns också en risk för överlappning med förbunden, som i många fall redan driver framgångsrika medlemstidningar.

Att bygga upp en ny publicistisk verksamhet framstår därför inte som det mest ändamålsenliga i nuläget. Med hänsyn till kostnadseffektivitet, strategiska prioriteringar och risken för dubbelarbete anser styrelsen att motionens förslag inte bör bifallas. Det är däremot angeläget att Saco fortsätter att utveckla sitt kommunikationsarbete och ser över hur befintliga kanaler och metoder kan förnyas eller stärkas.

Styrelsen föreslår att kongressen beslutar

att avslå motionens samtliga att-satser.

Motion 6: Utred Sacos medlemsdata- och serviceansvar till förbunden

Sveriges Ingenjörer

Förtroendevalda behöver stöd för att utföra sina uppdrag. Detta inkluderar tillgång till medlemsdata för att företräda rätt medlemmar. Saco är den enda juridiska person som har tillgång och möjlighet att hantera all medlemsdata från samtliga medlemsförbund. Detta är nödvändigt att få del av då förbunden inom Saco organiserar sig lokalt i föreningar där samtliga förbunds medlemmar ingår. Det innebär att Saco har en unik och central roll i att tillhandahålla nödvändiga tjänster och resurser till alla förbund och förtroendevalda inom federationen. För närvarande finns det en osäkerhet kring serviceansvaret och hur framtida behov ska tillgodoses.

GDPR och andra regelverk hos arbetsgivarna ställer krav på de förtroendevalda att hantera persondata med försiktighet. Med föränderliga krav inom arbetslivet och de nya utmaningar som uppstår är det viktigt att Saco som nav i federationen hjälper förbunden att hantera medlemsdata på rätt sätt men också säkerställer servicen till förbunden och de förtroendevalda på bästa sätt. Sveriges Ingenjörer föreslår att Saco genomför en utredning av medlemsdata- och serviceansvar gentemot förbunden och dess förtroendevalda.

Denna utredning bör inkludera:

- En kartläggning av nuvarande medlemsdatahantering och servicetjänster till förbunden
- En analys av eventuella brister och områden där förbättringar kan göras
- Ett förslag på hur Saco kan förse förtroendevalda och förbunden med medlemsuppgifter på ett regelsäkert, effektivt och ändamålsenligt sätt
- Ett förslag på hur medlemsdatahantering och service till förbunden framgent bör se ut
- Säkerställa att förslaget även håller vid ett scenario med högsta beredskap

Sveriges Ingenjörer yrkar

att Sacos styrelse får i uppdrag att genomföra en utredning enligt ovan

att uppdra åt Sacos styrelse att ta fram och föreslå en teknisk lösning för matchningen av medlemmar i god tid innan nästa kongress.

Styrelsens yttrande över motion 6: Utred Sacos medlemsdata- och serviceansvar till förbunden

Motionären önskar en kartläggning av nuvarande medlemsdatahantering och servicetjänster, en analys av eventuella brister samt förslag på hur förtroendevalda och förbunden kan förses med medlemsuppgifter på ett regelsäkert, effektivt och ändamålsenligt sätt. Motionären efterfrågar även ett förslag på hur medlemsdatahantering och service till förbunden bör se ut framgent, samt att det säkerställs att förslaget håller i högsta beredskap. Enligt motionären bör en teknisk lösning för matchning av medlemmar vara framtagen inför nästa kongress.

Styrelsen instämmer i att medlemsuppgifter ska hanteras på ett regelsäkert, effektivt och ändamålsenligt sätt. Enligt dataskyddsförordningen och de personuppgiftsbiträdesavtal som Saco har tecknat med varje förbund är förbunden personuppgiftsansvariga för uppgifterna i medlemsregistret. Det innebär att det är varje förbunds legala ansvar att ställa krav och säkerställa hur deras personuppgifter hanteras.

Sacos legala uppgift som personuppgiftsbiträde är att efterleva ställda krav. Saco har som personuppgiftsbiträde skyldighet att hålla en för ändamålet lämplig organisatorisk och teknisk säkerhet. I praktiken driver Saco på arbetet och säkerställer att det finns goda rutiner och hög teknisk säkerhet i medlemsregistret. Saco behöver dock förbundens acceptans i frågor som rör personuppgifter, eftersom förbunden enligt lag är ansvariga för personuppgiftshanteringen.

Det samlade medlemsregister som Saco tillhandahåller idag syftar till att möjliggöra för förbunden att få listor över medlemmar i Sacoförbund som finns på en och samma arbetsplats i relevanta situationer som exempelvis vid förhandlingar eller under avtalsrörelser. Administratörerna på kontaktförbunden inom olika avtalsområden har ansvar för att ta fram medlemslistor genom matchning i medlemsregistret, för att sedan överlämna listorna till de lokala akademikerföreningarna inför lönerrevisioner, vid varsel på arbetsplatsen eller när nya lokala akademikerföreningar ska bildas. Med hänsyn till den känsliga karaktären hos de efterfrågade uppgifterna är behörigheten i medlemsregistret begränsad till ett fåtal personer i förbunden.

Styrelsen anser att det är värdefullt att genomföra en kartläggning av de nuvarande rutinerna för hantering av medlemsdata. Syftet bör vara att undersöka om det finns bättre sätt att ge service till förbunden i frågor som rör medlemsdata och matchning, och samtidigt säkerställa att uppgifterna fortsatt behandlas på ett regelsäkert sätt. Motionärens önskan om att säkerställa högsta beredskap blir en fråga att ta ställning till utifrån vad kartläggningen visar.

Det har nyligen gjorts en utredning inom federationen om digitala tjänster för förtroendevalda (e-post, digital mötesyta och dokumenthantering). Då identifierades ett behov av dessa tjänster hos ett flertal förbund samt att det finns systemlösningar som skulle kunna möta dessa behov och krav. Resultatet av utredningen behandlas nu vidare inom federationen av förhandlingschefs-konstellationen.

Frågan om digitala tjänster hänger nära samman med frågan om hur lokalt förtroendevalda får tillgång till medlemslistor från förbunden och hur de kan lagra dessa på ett rättssäkert sätt.

En kartläggning behöver göras i samarbete med förbunden som är den part som förser de förtroendevalda med medlemslistor idag.

Styrelsen föreslår att kongressen beslutar

- att bifalla motionens första att-sats att uppdra åt styrelsen att under kommande kongressperiod genomföra en kartläggning av processen runt medlemshantering och matchning och tillhörande servicetjänster till förbunden
- att avslå motionens andra att-sats till förmån för en förutsättningslös kartläggning enligt första att-satsen.

Motion 7: "Ett starkt demokratiskt samhälle" – nytt kapitel i det samhällspolitiska programmet

Akademikerförbundet SSR

Sacos samhällspolitiska program är ett inriktningsdokument som visar på Sacos policyprioriteringar under nästkommande mandatperiod. Det ska synliggöra utmaningar som Sacofederationen och förbundens medlemmar står inför. Inte minst syftar programmet att ta höjd för en allt osäkrare omvärld. De fyra huvudkapitel som förslaget innehåller är:

- En stark samhällsekonomi
- Ett tryggt, säkert och hållbart arbetsliv
- Hög kvalitet på utbildning och forskning
- Utbildning ska löna sig

Ett område vi upplever inte fullt ut apostroferas i detta sammanhang är behovet att ett starkt demokratiskt samhälle. Akademikerförbundet SSR föreslår därmed att det tillförs ett nytt första kapitel enligt nedan:

"Ett starkt demokratiskt samhälle"

Demokratin i världen är på tillbakagång. Vi har sett en oroväckande utveckling globalt de senaste åren. 71% av världens befolkning lever i autokratier idag, och enbart 29% i det vi kallar liberala valdemokratier. Vi ser även i nuet oroande utveckling i flera länder som varit stabila demokratier under lång tid, inte minst USA. Demokratin kan inte tas för given.

Sveriges demokrati är ännu stabil och vilar på en stark tillit mellan människor och mellan individer och det offentliga. Hög social tillit leder till ett starkt samhällskontrakt som skapar välbefinnande och ökar känslan av delaktighet vilket håller ihop samhället. För att vår demokrati fortsatt ska stå stark behöver den främjas, förankras och försvaras.

I arbetet med att ständigt försvara och vidareutveckla demokratin har fackföreningsrörelsen en avgörande roll, så även Saco. Fria, demokratiska fackföreningar är centrala för demokratiska stater och bidrar till fred och rättvisa i och mellan länder och människor. Fackliga rättigheter är demokratiska rättigheter och en central del av mänskliga rättigheter. Fackliga rättigheter är också grundläggande för en demokratisk rättsstat.

En förutsättning för den starka svenska demokratin är rättssäkerheten. En viktig del av den är den svenska lagstiftningsprocessen som under lång tid har utgått från kunskap och erfarenhet och präglats av öppenhet och lyhördhet. Den har säkrats genom att ta in underlag från andra, och att förankra förslag brett bland olika företrädare för det svenska samhället, inte minst civilsamhället. Det är avgörande att denna lagstiftningsprocess värnas för att försvara den svenska demokratin.

Demokratin vilar på grundlagsfästa rättigheter som yttrande-, mötes-, demonstrations- och åsiktsfrihet. Viktiga försvarare av demokratin är, inte minst, akademien, media och kulturen som tillsammans utgör demokratins röstbärare. Därmed är akademisk frihet, oberoende media och ett fritt kulturliv viktiga värden för en stark demokrati. Även oberoende statstjänstemän med goda förutsättningar att utföra sina uppdrag är avgörande för en stark demokrati. Varje åtgärd som urholkar tilliten till offentliga tjänstemän är därmed ett hot mot demokratin. Desinformationskampanjer mot offentliga tjänstemän används ofta som ett sätt att sprida misstro i samhället vilket urholkar

tilliten och demokratin. Att stå upp för professionerna som bärare av demokratin är avgörande för en fackföreningsrörelse.

Saco verkar för att:

- stärka det demokratiska samhället där alla människor har lika värde, och där rättvisa, jämlikhet och respekt för de mänskliga och fackliga rättigheterna är grundläggande
- lagstiftningsprocessen karakteriseras av en öppen och lyhörd beredning där kunskap och erfarenhet är vägledande och där lagförslag är rättssäkra och vilar på saklig grund
- regeringen tillsätter en utredning om vad som krävs för att stärka och försvara vår demokrati och de professioner som bär den"

Akademikerförbundet SSR yrkar

att föra in ovanstående "Ett starkt demokratiskt samhälle" som det första kapitlet i Sacos samhällspolitiska program för mandatperioden 2025 – 2028.

Styrelsens yttrande över motion 7:

"Ett starkt demokratiskt samhälle" – nytt kapitel i det samhällspolitiska programmet

Motionären upplever att behovet av ett starkt demokratiskt samhälle inte apostroferas fullt ut i det samhällspolitiska programmet. Motionären föreslår därför ett nytt första kapitel inklusive tre nya verkar-för-att-satser och anger också hur ett sådant kapitel ska formuleras.

Styrelsen instämmer i att ett starkt demokratiskt samhälle är en viktig fråga för Saco. Saco har ett tydligt uppdrag utifrån **Sacos stadgar** som anger att "Saco står upp för demokrati och människors lika värde..." och att "Sacos arbete är baserat på de värderingar som kännetecknar en demokratisk rättsstat". Vidare fastställs i **Sacos värderingar** att "Saco ska arbeta för att ständigt försvara och vidareutveckla demokratin". Det är dessa skrivningar som arbetet med demokratifrågorna utgår från. Det är ett starkt uppdrag som är en självklar del av Sacos verksamhet.

För att detta uppdrag ska vara tydligt i det samhällspolitiska programmet fastställs redan i det inledande stycket att "Saco ska försvara demokrati och mänskliga och fackliga rättigheter i enlighet med FN-stadgan och ILO:s kärnkonventioner". Det är en av programmets tydligaste skrivningar. I samtliga kapitel i det samhällspolitiska programmet finns sedan skrivningar som berör olika demokratiaspekter.

Styrelsen anser att det samhällspolitiska programmet inte behöver utvidgas med ett nytt kapitel. Redan föreslagna skrivningar i programmet utgör tillsammans med stadgar, värdegrund och värderingar en tydlig grund för arbetet för ett starkt demokratiskt samhälle. Förbunden har också under framtagandet av samhällspolitiskt program uttryckt att föreslagen kapitelindelning är bra, att programmet ska vara kort, balanserat och övergripande, innehålla ett begränsat antal verkar-för-att-satser samt inte gå in i detaljer eller hur-frågor.

Styrelsen anser dock att det finns demokratiska perspektiv i motionärens förslag som bör stärkas i programmet. Det finns även andra motioner som berör demokratifrågor. Styrelsen har därför infogat följande skrivningar i det samhällspolitiska programmet:

I avsnittet *Akademikerna och samhällsutvecklingen* har "Saco ska arbeta för att samhällsutvecklingen sker utifrån de globala hållbarhetsmålen principer" lagts till i första stycket (se även motion 11 och motion 9).

I avsnittet *Akademikerna och samhällsutvecklingen* har "Politiska beslut ska bygga på fakta och formas i en öppen och lyhörd process där professionernas kunskap och erfarenhet tas tillvara" lagts till i tredje stycket.

I avsnittet *Ett tryggt, säkert och hållbart arbetsliv* har "Det är viktigt att värna akademikers och tjänstemäns professionella självständighet och oberoende från otillbörlig påverkan" lagts till i fjärde stycket (se även motion 17).

I avsnittet *Hög kvalitet på utbildning och forskning* har "Värnandet av akademisk frihet är avgörande för både demokratin och kunskapsutvecklingen" lagts till i näst sista stycket.

Styrelsen föreslår att kongressen beslutar

att avslå motionen till förmån för genomförda förstärkningar av det demokratiska perspektivet i det samhällspolitiska programmet.

Motion 8: Beredskap för kris och krig – utveckla texten i det samhällspolitiska programmet

Sveriges läkarförbund

Akademiker har en nyckelroll när det gäller att skapa en god beredskap. Det är därför utmärkt att Saco har bildat ett beredskapsnätverk. Läkarförbundet anser att frågan bör sättas högt på dagordningen och ges en tydligare plats i Sacos samhällspolitiska program.

För att ha god tillgång till samhällets service i kris och krig, behöver Sverige ta höjd för kortare och längre perioder av högre tryck. Korta kriser kan handla om elavbrott, cyberattacker, problem med försörjning av för Sverige viktiga varor eller ett stort antal skadade personer. Det kan också handla om krig eller långvariga kriser.

En förutsättning för att kunna hantera kriser, såväl korta som riktigt stora och omfattande, är att man haft möjlighet att öva. Akademiker bör erbjudas fortbildning för att utveckla sin kompetens och kompletteringsutbildning för att bredda sin kompetens inför framtida kriser. Fortbildning och kompletterande utbildningar bör föras in som en integrerad del i krisplaneringen för såväl offentlig som privat sektor.

Det är vanligt att man vid kriser lägger allt annat åt sidan, men många kriser pågår under längre perioder, som till exempel coronapandemin. Då är det viktigt att man säkerställer att sådant som är viktigt för att skapa uthållighet tillåts fortgå. Inte minst måste utrymme skapas för att lära upp ny personal, så att de som jobbar som mest intensivt kan få avlastning.

Även under kriser behöver det finnas utrymme för kollegialt kunskapsutbyte, så att anställda har möjlighet att handleda juniora kollegor. Annars skapas en ond cirkel genom att nyutbildade inte kan komma vidare i sin utveckling. Det är också viktigt att långsiktigt arbete, som forskning, blir gjort även i kristider. Arbetsbelastningen får inte bli för hög ens i en kris. Förutom återhämtning behöver anställda också möjlighet att bearbeta den etiska stress som kan drabba många under en kris med svåra prioriteringar.

Sveriges läkarförbund yrkar

att Saco i sitt samhällspolitiska program utvecklar hur federationen avser att verka för en stärkt beredskap.

Styrelsens yttrande över motion 8:

Beredskap för kris och krig – utveckla texten i det samhällspolitiska programmet

Motionären vill att Saco i sitt samhällspolitiska program utvecklar hur federationen avser att verka för en stärkt beredskap.

Styrelsen instämmer i att akademiker har en nyckelroll för att skapa en god beredskap och att förutsättningarna för att vara redo för kris och krig behöver förbättras. Som motionären beskriver har Saco ett beredskapsnätverk där man arbetar med dessa frågor mer praktiskt. Tillsammans med LO och TCO har Saco också tagit fram en informationsskrift om beredskap på arbetsplatsen som belyser vikten av beredskap samt ger konkreta rekommendationer om hur fackliga organisationer kan bidra. Saco är även ledamot i regeringens tvärsektoriella näringslivsråd för totalförsvaret och krisberedskap och deltar i olika referensgrupper och arbetsgrupper på området.

Att utveckla hur federationen avser att verka för en stärkt beredskap kan dock inte göras i det samhällspolitiska programmet eftersom programmet inte går in i hur-frågor utan har skrivningar på en mer övergripande nivå. Programmet ska ange riktningen för det samhällspolitiska arbetet och vilka frågor som Saco ska arbeta med. Förbunden har efterfrågat ett kort, övergripande och balanserat program med ett begränsat antal verkar-för-att-satser och som inte går in i detaljer. Hur et utformas sedan under kongressperioden utifrån vad som är mest ändamålsenligt för den fråga eller sakområde som avses.

Styrelsen finner dock att skrivningarna om beredskap i det samhällspolitiska programmet behöver stärkas. Därför har följande mening infogats sist i första stycket i avsnittet *Ett tryggt, säkert och hållbart arbetsliv*: "Det behövs också bättre förutsättningar för att hantera kriser och bidra till samhällets försvar."

Styrelsen föreslår att kongressen beslutar

att avslå motionen till förmån för en förstärkt skrivning om beredskap i det samhällspolitiska programmet.

Motion 9: Sacos roll i klimat- och miljöpolitisk samhällsdebatt – utveckla texten i det samhällspolitiska programmet

Naturvetarna

Hotet mot klimatet, tillsammans med ohållbart nyttjande av naturresurser, miljöförstöring och utarmning av biologisk mångfald är vår tids stora ödesfrågor. Klimat- och miljöförändringarna är inte frånkopplande övriga politikområden, och utgör inte ett eget spår vid sidan av arbetsmarknadsfrågorna. Klimatförändringar kommer i hög utsträckning leda till ett stort omställningsarbete i verksamheter, vilket i sin tur kommer påverka Sacomedlemmarnas arbetssituation och möjlighet till inkludering och påverkan på arbetsplatsen. Övergång till ny teknik, som AI, är i många fall positiv och möjliggör mer effektiva arbetssätt. Men i takt med utvecklingen av AI utgör dess miljöeffekter en allvarlig utmaning i dagens klimatläge. Undersökningar visar att det finns ett starkt stöd i opinionen för att klimat- och miljöfrågor prioriteras i politiken.

Vid kongressen 2021 inrättades Saco Klimatråd. Rådets arbete utmynnade bland annat i att Sacos styrelse fastslog ett antal klimatpolitiska ståndpunkter [1]. I utkastet till samhällspolitiskt program för kommande kongressperiod omnämns dock utmaningarna med klimat och miljöförändringar enbart övergripande i brödtexten. Naturvetarna anser att det är viktigt att Sacos klimatpolitiska ståndpunkter mycket tydligare lyfts i det samhällspolitiska programmet. Dessa frågor kan inte ges minskat utrymme i Sacos fortsatta arbete efter kongressen 2025, utan tvärtom bör arbetet snarare breddas och växla upp.

Förslag på justeringar av Samhällspolitiska programmet

I Sacos samhällspolitiska program under rubriken 'Akademikerna och samhällsutvecklingen' föreslås följande ändring av [fjärde stycket, första meningen]

Nuvarande lydelse:

"Klimatomställning, demografiska förändringar och tekniska framsteg påverkar samhällsutvecklingen."

Föreslagen ny lydelse:

"Klimatförändringar, hot mot den biologiska mångfalden, demografiska förändringar och tekniska framsteg påverkar samhällsutvecklingen."

Motivering: justering av ordval då klimatförändringar påverkar samhället medan en klimatomställning görs för att hantera påverkan. I formuleringen inkluderas nu också hot mot biologisk mångfald.

I Sacos samhällspolitiska program under rubriken 'En stark samhällsekonomi' föreslås följande ändring av [andra stycket sista meningen]

Nuvarande lydelse:

"Den gröna omställningen måste skyndas på med investeringar och en vetenskapligt underbyggd klimatpolitik med långsiktiga riktlinjer."

Föreslagen ny lydelse:

"En grön, hållbar omställningen måste skyndas på med investeringar, handlingskraft och en vetenskapligt underbyggd klimat- och miljöpolitik med långsiktiga riktlinjer."

Motivering: Enbart grön omställning är ingen garanti för att omställningen också helt utgör en hållbar omställning. Ny föreslagen lydelse omfamnar även Sacos princip att politiken ska utgå från fakta och vetenskap.

I Sacos samhällspolitiska program under rubriken 'En stark samhällsekonomi' föreslås följande ändring av [tredje stycket sista meningen],

Nuvarande lydelse:

"Införandet av ny teknik får inte ske på bekostnad av en rättssäker, ansvarsfull och ändamålsenlig användning."

Föreslagen ny lydelse:

"Införandet av ny teknik får inte ske på bekostnad av klimat- och miljö eller en rättssäker, ansvarsfull, hållbar och ändamålsenlig användning."

Motivering: Alla teknikskiften behöver inte vara hållbara, eller bra för miljö eller klimat, andemeningen i som följer "inte ske på bekostnad av" utökats

I Sacos samhällspolitiska program under rubriken 'En stark samhällsekonomi' efter beskrivande text lägga till en punkt "att verka för" med lydelsen:

"Saco verkar för att samhällsutvecklingen ska ske utifrån de globala hållbarhetsmålen principer" [2]

- [1] Saco (2023). *Sacos klimatpolitiska ståndpunkter 2023*.
<https://www.saco.se/globalassets/start/opinion--fakta/rapporter/2023/sacos-klimatpolitiska-standpunkter-2023.pdf>.
- [2] Globala målen. *Om Globala målen*. <https://www.globalamalen.se/om-globala-malen/>.

Naturvetarna yrkar

- att det samhällspolitiska programmet justeras enligt förslagen ovan så att:
- programmet omfattar hotet mot biologisk mångfald
 - begreppet "grön omställning" utökas till grön hållbar omställning i programmet.
 - beslut om samhällets utveckling vilar på vetenskap och fakta
 - införandet av ny teknik inte ske på bekostnad av klimat- och miljö
- att det samhällspolitiska programmet genom tilläggs punkt anger att Saco ska verka för att samhällsutvecklingen ska ske utifrån de globala hållbarhetsmålen principer
- att Saco skall verka för att frågor om miljö, hållbarhet och klimat skall finnas prioriterad och integrerad inom andra politikområden så som det framhålls i Agenda 2030 - FNs 17 globala hållbarhetsmål (SDG)
- att Saco fortsatt, med utgångspunkt i redan fastställda klimatpolitiska ståndpunkter, skall verka för att vara en tydlig röst i samhällsdebatten i frågor som både direkt och indirekt berör klimat, miljö- och hållbar samhällsutveckling.

Styrelsens yttrande över motion 9:

Sacos roll i klimat- och miljöpolitisk samhällsdebatt – utveckla texten i det samhällspolitiska programmet

Motionären vill att Sacos klimatpolitiska ståndpunkter lyfts tydligare i det samhällspolitiska programmet och föreslår ändringar i texten. Motionären vill också att Saco fortsatt ska verka för att vara en tydlig röst i samhällsdebatten i frågor som berör klimat, miljö och hållbar samhällsutveckling, med utgångspunkt i de klimatpolitiska ståndpunkterna.

Saco har stärkt sitt klimatpolitiska arbete under den senaste kongressperioden. Arbetet inom samverkansrådet Saco Klimat har tillsammans med övriga insatser lagt grunden för Sacos klimatarbete, där de klimatpolitiska ståndpunkterna är centrala. Samarbetet inom federationen fortsätter nu genom ett nytt klimatkätverk som startats i dialog med förbunden. De klimatpolitiska ståndpunkterna återspeglas också i det samhällspolitiska programmet där Sacos politik formuleras på ett mer övergripande plan. Styrelsen håller med om att klimatet inte är fränkopplat övriga politikområden. Därför finns skrivningar om klimat i flera avsnitt i programmet, exempelvis under utbildning, samhällsekonomi och teknisk utveckling.

Styrelsen håller med motionären om att Saco även fortsatt bör driva på för klimatomställning och bedriva påverkansarbete utifrån de klimatpolitiska ståndpunkterna. För att ytterligare stärka skrivningarna om klimat och hållbarhet i det samhällspolitiska programmet har flera ändringar gjorts. Ändringarna utgår från motionens intentioner med hänsyn tagen till förbundens önskemål om ett kort, övergripande, balanserat samhällspolitiskt program med ett begränsat antal verkar-för-att-satser och som inte går in i detaljer.

I avsnittet *Akademikerna och samhällsutvecklingen* har "Saco ska arbeta för att samhällsutvecklingen sker utifrån de globala hållbarhetsmålen principer" lagts till sist i första stycket (se även motion 11 och motion 7). Detta är en av programmets skarpaste skrivningar och medför ett tydligt uppdrag i klimat- och miljöfrågor.

I avsnittet *Akademikerna och samhällsutvecklingen* har de första meningarna i fjärde stycket ändrats till: "*Klimatförändringar*, tekniska framsteg och demografiska förändringar påverkar samhällsutvecklingen. *Klimatomställningen* ställer nya krav på samhällsplanering, individers beteenden och företagens investeringar."

I avsnittet *En stark samhällsekonomi* har sista meningen i andra stycket ändrats till: "En grön och *hållbar* omställning måste skyndas på med investeringar och en vetenskapligt underbyggd klimat- och *miljöpolitik* med långsiktiga riktlinjer" (se även motion 11).

I avsnittet *En stark samhällsekonomi* har följande mening lagts till sist i tredje stycket: "Även klimat- och miljöaspekter bör beaktas".

Styrelsen föreslår att kongressen beslutar

att anse motionens första, andra och tredje att-satser besvarade med anledning av förstärkta skrivningar om hållbarhet och klimat i det samhällspolitiska programmet

att bifalla motionens fjärde att-sats.

Motion 10: Sacos klimatarbete

Saco studentråd, SRAT, Naturvetarna

Omställning och strukturomvandling har alltid varit fackliga frågor, och insikten att klimatet därmed också är en fråga som är relevant för fackliga organisationer har blivit så gott som universell. Därför är det väsentligt att Saco bedriver ett aktivt påverkansarbete i klimatpolitiska och omställningsfrågor.

På Sacos kongress 2021 beslutades att ett samverkansråd skulle inrättas. Rådet kom att heta Saco Klimat och det hade till uppgift att ta fram förslag på klimatpolitiska ståndpunkter. Styrelsen beslutade sedan att anta de klimatpolitiska ståndpunkterna vilka har legat till grund för Sacos påverkansarbete i frågorna. Det är viktigt att påverkansarbetet i de här frågorna fortsätter.

Det är också viktigt att det finns förutsättningar för förbunden att ta fler steg för att samverka i hållbarhetsfrågor. Sacos kongress varken kan eller ska besluta vad förbunden ska göra. Men kongressen kan besluta att Saco ska vara förbunden behjälpligt i de frågor förbunden själva beslutar att samverka kring. Därför bör Saco främja facklig samverkan i frågor om en rättvis klimatomställning.

Vi yrkar

att Saco ska bedriva ett aktivt påverkansarbete för en rättvis klimatomställning

att Saco ska bistå förbundens samverkan i frågor om en rättvis klimatomställning.

Styrelsens yttrande över motion 10: Sacos klimatarbete

Motionärerna vill att Saco ska bedriva ett aktivt påverkansarbete i klimatpolitiska och omställningsfrågor, samt bistå förbundens samverkan. Motionärerna lyfter också de klimatpolitiska ståndpunkter som legat till grund för Sacos påverkansarbete i klimatfrågor och betydelsen av att påverkansarbetet i de här frågorna fortsätter.

Saco har stärkt sitt klimatpolitiska arbete under den senaste kongressperioden. På Sacos kongress 2021 beslutades att Saco skulle främja ökad facklig samverkan mellan förbunden i frågor som rör en hållbar och rättvis klimatomställning samt att Sacos styrelse skulle inrätta ett samverkansråd, Saco Klimat, med särskilt fokus på miljömässig hållbarhet.

Samverkansrådet Saco Klimat har nu slutfört det uppdrag som styrelsen kom att konkretisera efter kongressens beslut och uppdraget återrapporteras till kongressen 2025 tillsammans med Sacos övriga klimatarbete. Uppdraget har bland annat innefattat att samla den kunskap som finns inom federationen för att med den som grund skapa underlag för dels politiskt påverkansarbete, dels kunskapsspridning inom federationen. Arbetet inom samverkansrådet tillsammans med övrigt klimatarbete under kongressperioden har lagt grunden för Sacos klimatarbete, där Sacos klimatpolitiska ståndpunkter har en avgörande roll. Detta arbete fortsätter även efter Saco Klimat. De klimatpolitiska ståndpunkterna har också fått genomslag i det samhällspolitiska programmet där Sacos politik formuleras på ett mer övergripande plan.

Styrelsen instämmer i motionens intentioner. Saco kommer även fortsättningsvis att driva på för klimatomställning och bedriva påverkansarbete utifrån Sacos klimatpolitiska ståndpunkter. Saco kan också vara behjälplig på ett sådant sätt som innebär att man erbjuder en arena för erfarenhetsutbyte inom federationen och därmed bidrar till att främja förbundens samverkan. I dialog med förbunden har därför exempelvis ett nytt nätverk, Sacos Klimatnätverk, startats hösten 2025.

Styrelsen föreslår att kongressen beslutar

att bifalla motionens samtliga att-satser.

Motion 11: "En stark samhällsekonomi" och "Utbildning ska löna sig" – ändring av text i samhällspolitiska programmet

SRAT

SRAT vill först och främst uttrycka sin uppskattning för ett mycket väl författat och balanserat utkast till samhällspolitiskt program till kongressen 2025. Vi vill också tacka för den inkluderande process som gett förbunden tillfälle att delta i framttagande av utkastet.

SRAT skulle vilja se några förändringar av det utkast som nu ligger. I sak vill vi se en tydligare skrivning kring social och miljömässig hållbarhet, att det är våra medlemmars välbefinnande vi arbetar för samt att akademiska kunskaper och jämlikhet värdesätts och bidrar till ökad konkurrenskraft och ekonomiskt välbefinnande.

SRAT yrkar

- att rubriken "En stark samhällsekonomi" ändras till "En stark och hållbar samhällsekonomi" (sid 2 – första rubriken)
- att tillföra en ny mening efter första meningen "...fungerande offentlig sektor." (sid 2, stycke 1, rad 2) som säger. "Denna borgar för både välbefinnande och välfärd"
- att meningen "Det kräver tillväxt som skapas..." (sid 2, stycke 1, rad 4-5) ändras till "Det kräver hållbar tillväxt som skapas..."
- att meningen "Partsmodellen bidrar till ekonomins utveckling" (sid 2, stycke 5, rad 1) kompletteras till "Partsmodellen bidrar till ekonomins utveckling och våra medlemmars välbefinnande"
- att att-satsen "öka konkurrenskraften i Sverige och EU" (sid 2 och 6) ändras till "öka konkurrenskraft och hållbart välbefinnande i Sverige och EU"
- att meningen "Utan akademiska kunskaper utvecklas inte samhället" (sid 5, stycke 1, rad 5-6) förslås kompletteras till "Utan akademiska kunskaper utvecklas inte samhället och inte heller vår konkurrenskraft"
- att meningen "Därför måste akademisk utbildning löna sig" (sid 5, stycke 1, rad 6) kompletteras till "Därför måste akademisk utbildning värdesättas och löna sig"
- att meningen "Jämställda och inkluderande arbetsplatser berikar arbetsmarknaden" (sid 5, stycke 3, rad 1) kompletteras till "Jämställda och inkluderande arbetsplatser berikar arbetsmarknaden och vårt sociala och ekonomiska välbefinnande"
- att att-satsen "akademikers kunskap och kompetens synliggörs och belönas" (sid 5 och 6) ändras till "akademikers kunskap och kompetens värdesätts och belönas".

Styrelsens yttrande över motion 11:

"En stark samhällsekonomi" och "Utbildning ska löna sig" – ändring av text i samhällspolitiska programmet

Motionären föreslår att det läggs till text i en rubrik, en verkar-för-att-sats samt på ytterligare sju ställen i det samhällspolitiska programmet. Sammantaget handlar det om ökad betoning på välfärd, välstånd, hållbarhet samt att akademisk utbildning ska värdesättas.

Styrelsen bedömer att några av de förändringar som motionären efterfrågar är rimliga att infoga. Övriga skrivningar anses omfattas av nuvarande skrivningar, påverkas av skrivningar på annat håll i programmet, är otydliga i vad de skulle innebära eller skulle försämra balans och språkligt flyt.

Styrelsen anser att skrivningarna om välfärd och välstånd kan stärkas något i det samhällspolitiska programmet, utifrån motionens intentioner. För att ytterligare stärka skrivningarna kring välfärd och välstånd har följande ändringar gjorts i avsnittet *En stark samhällsekonomi*: Första meningen har ändrats till "En stark samhällsekonomi är en förutsättning för hög sysselsättning, en trygg välfärd och ökat ekonomiskt välstånd". I sista stycket har första meningen ändrats till "Partsmodellen spelar en nyckelroll för att säkerställa att teknikutvecklingen sker med trygga och utvecklande arbetsvillkor samtidigt som konkurrenskraft och välstånd stärks" (se även motion 12). I avsnittet *Utbildning ska löna sig* ändras första meningen i tredje stycket till "Jämställda inkluderande arbetsplatser berikar arbetsmarknaden och vårt sociala och ekonomiska välstånd".

Styrelsen anser också att det finns anledning att tydligare betona hållbarhet. För att stärka hållbarhetsperspektivet har styrelsen i första stycket i avsnitt *En stark samhällsekonomi* infogat: "Det kräver en *hållbar* tillväxt som skapas av en konkurrenskraftig privat sektor", samt i andra stycket infogat: "En grön och *hållbar* omställning måste skyndas på med investeringar och en vetenskapligt underbyggd klimat- och *miljöpolitik* med långsiktiga riktlinjer" (se även motion 9). I avsnittet *Akademikerna och samhällsutvecklingen* har även följande mening infogats sist i första stycket: "Saco ska arbeta för att samhällsutvecklingen sker utifrån de globala hållbarhetsmålen principer" (se även motion 7 och motion 9).

Motionären vill också att det ska skrivas in att akademisk utbildning ska värdesättas och belönas. Värdesättas är detsamma som att kunskap och kompetens belönas, det vill säga att utbildning och arbetsinsatser belönas. I programmet står att utbildning ska löna sig, samt att akademikers kompetens synliggörs och värderas. Styrelsen bedömer att det motionären avser omfattas av befintliga skrivningar.

Styrelsen föreslår att kongressen beslutar

att anse motionen besvarad med anledning av förstärkta skrivningar i det samhällspolitiska programmet.

Motion 12: Stärk Sacos fokus på hur AI påverkar framtidens arbetsliv för akademiker – utveckla texten i det samhällspolitiska programmet

Akavia, DIK, Naturvetarna, Sveriges Ingenjörer

Artificiell intelligens (AI) utvecklas i snabb takt och omformar redan nu hur arbete organiseras, vilka kompetenser som efterfrågas och hur akademiker utför sina yrken. Studier visar att den svenska arbetsmarknaden är kraftigt exponerad mot generativ AI och att högutbildade, högavlönade och kvinnor är särskilt exponerade.[1][2]

AI möjliggör automatisering av både rutinartade och kvalificerade arbetsuppgifter inom en rad områden som juridik, ekonomi, humaniora, medicin, naturvetenskap, teknik, kommunikation, undervisning och forskning. Detta innebär att akademiska yrken inte bara förändras – vissa arbetsuppgifter försvinner, medan nya roller och kompetensbehov växer fram.

För akademiker kan AI innebära ökad effektivitet, nya verktyg för innovation och möjligheter att fokusera på mer avancerade, kreativa och strategiska delar av arbetet. Samtidigt riskerar vissa grupper att marginaliseras om omställningsbehoven inte fångas upp i tid. En framtida arbetsmarknad där AI spelar en allt större roll ställer krav på livslångt lärande, anpassade utbildningar och ett tydligt fokus på hur nya kompetenskrav möts.

Motionärernas undersökningar visar att intresset för AI-relaterad kompetensutveckling är stort bland yrkesverksamma akademiker men att långt ifrån alla har erbjudits kompetensutveckling av sin arbetsgivare.[3]

En annan viktig aspekt av AI-utvecklingen som Saco bör följa upp är vilken effekt AI-utvecklingen får för akademikers löneutveckling. De studier som hittills gjorts av AI-effekter på löner pekar i olika riktning, vissa antyder en stor AI-relaterad löneeffekt och andra mindre samband [4] samt att effekten till stor del beror på utbildningsnivå och arbetsinnehåll.[5]

AI:s påverkan på arbetslivet berör också grundläggande frågor om anställningsvillkor, integritet, arbetets organisering och balansen mellan människa och teknik. Omställningen sker samtidigt som Sverige och andra länder betonar vikten av en etisk, ansvarsfull och transparent AI-utveckling. Här kan den svenska partsmodellen spela en nyckelroll: genom samverkan mellan arbetsmarknadens parter kan vi säkerställa att teknikutvecklingen bidrar till trygga och utvecklande arbetsvillkor, samtidigt som Sveriges konkurrenskraft och välbefinnande stärks, en linje som bland andra nobelpristagaren i ekonomi, Daron Acemoglu, argumenterat för.[6]

Det behövs också satsningar på ämnesområden som är avgörande för vår tid. Det handlar om medie- och informationskunnighet, informationshantering, källkritik, förmågan att tolka samhällsutveckling och språk, att förstå och motverka desinformation samt att hantera etiska och filosofiska frågeställningar. Många av dessa färdigheter är svåra att automatisera, och de kommer att bli allt viktigare på framtidens arbetsmarknad. Därför måste dessa perspektiv ges en självklar plats i både utvecklingen och användningen av artificiell intelligens.

Mot denna bakgrund är det avgörande att Saco tar en ledande roll i att analysera, påverka och forma hur AI påverkar akademikers arbetsmarknad. Genom att bredda sitt program och politik kring AI kan Saco vara en stark aktör för en framtid där akademisk kompetens fortsatt är

efterfrågad, där omställning och vidareutbildning är tillgängliga och där partsmodellen utvecklas i takt med teknikutvecklingen.

- [1] Alexandre Georgieff och Raphaëla Hyee, *Artificial Intelligence and Employment: New Cross-Country Evidence*, *Frontiers in Artificial Intelligence*, vol 5 (2022), <https://doi.org/10.3389/frai.2022.832736>.
- [2] Engberg, Görg, Lodefalk, m.fl., *AI Unboxed and Jobs: A Novel Measure and Firm-Level Evidence from Three Countries*, Ratio Working Paper No. 370 (2023), <https://ratio.se/publikationer/working-paper-no-370-ai-unboxed-and-jobs-a-novel-measure-and-firm-level-evidence-from-three-countries>.
- [3] Akavia, *Akademiker och algoritmer* (2023), <https://www.akavia.se/siteassets/04-om-akavia/rapporter/akademiker-och-algoritmer.pdf>.
- [4] Mark Hellsten, *Returns to AI Skills*, Ratio Working Paper No. 378 (2024), <https://ratio.se/publikationer/returns-to-ai-skills>.
- [5] Futurion, *Kommer utvecklingen av AI att påverka lönerna?* (2024), <https://futurion.se/wp-content/uploads/2024/05/ai-och-loner-final1.pdf>.
- [6] Acemoglu, Autor, Johnson, *Can We Have Pro-Worker AI? Choosing a Path of Machines in Service of Minds*, CEPR Policy Insight No. 123 (2023), <https://cepr.org/publications/policy-insight-123-can-we-have-pro-worker-ai-choosing-path-machines-service-minds>.

Vi yrkar

- att Saco ska utveckla sin politik kring AI:s påverkan på arbetsmarknaden för akademiker, med fokus på kompetensförändringar, livslångt lärande och arbetsvillkor
- att Saco ska aktivt verka för att den svenska partsmodellen ska vara en självklar och bärande del av AI-utvecklingen
- att Saco ska bidra till utvecklingen av en ansvarsfull, etisk och transparent AI som stärker Sveriges konkurrenskraft, säkerhet och välbefinnande
- att Saco ska tillhandahålla ett forum för förbunden att utbyta erfarenheter kring hur AI-utvecklingen påverkar deras medlemmar och verksamhet.

Styrelsens yttrande över motion 12:

Stärk Sacos fokus på hur AI påverkar framtidens arbetsliv för akademiker – utveckla texten i det samhällspolitiska programmet

Motionärerna vill att Saco stärker sitt fokus på AI:s påverkan på akademikers arbetsliv och att partsmodellen utgör en central del av AI-utvecklingen för att säkerställa trygga villkor samtidigt som konkurrenskraften stärks. Motionärerna betonar också att färdigheter kopplade till etik och källkritik blir allt viktigare på framtidens arbetsmarknad.

Styrelsen delar motionärernas beskrivning av AI-utvecklingens påverkan på arbetslivet i stort och på akademiker i synnerhet. Frågan har bland annat behandlats i Samhällsekonomisk utblick – Perspektiv på AI (2024) och i rapporten AI och akademiker (2023). Tillgång till kompetensutveckling är avgörande för akademikers omställningsförmåga och Saco arbetar kontinuerligt för bättre förutsättningar för såväl studenter som yrkesverksamma akademiker. Bättre förutsättningar för kompetensutveckling ingår också som en verkar-för-att-sats i det samhällspolitiska programmet och det finns även skrivningar om t ex utbildningsutbud. Utbildning är avgörande för att möta AI-relaterade förändringar. Samtidigt är det viktigt att värna högskoleutbildningens självständighet och att det finns tillit till att lärosätena utformar utbildningar som ger studenter ämneskunskap, kritiskt tänkande och förmåga att möta en föränderlig arbetsmarknad.

Styrelsen delar även motionärernas syn på att partsmodellen utgör en nyckelroll i att säkerställa att teknikutvecklingen bidrar till trygga och utvecklande arbetsvillkor. De arbetsrättsliga regelverken och partsmodellen är till sin natur teknikneutrala och lämpar sig väl vid införande och användning av ny teknik. Att stärka och utveckla partsmodellen är en del av Sacos grunduppdrag och ingår också som en verkar-för-att-sats i det samhällspolitiska programmet. Saco arbetar kontinuerligt med detta, bland annat i dialog med utredningen om trygg och tillförlitlig användning av AI i Sverige om EU:s nya AI-förordning.

Styrelsen delar motionärernas övergripande målsättningar men anser att tillvägagångssättet och vad som bör beslutas av kongressen, behöver justeras. Fokus bör ligga på det övergripande perspektivet och Sacos långsiktiga inriktning. I det samhällspolitiska programmet finns redan skrivningar om såväl konkurrenskraft som livslångt lärande som rymmer AI-aspekter.

Styrelsen föreslår därför en alternativ att-sats med ett mer övergripande fokus för att fånga AI:s påverkan på akademikers framtida arbetsliv och samtidigt ge utrymme för anpassning till förändrade förhållanden: "Saco utvecklar sin politik kring AI:s påverkan på framtidens arbetsliv för akademiker."

Styrelsen har också förstärkt skrivningarna i avsnittet *En stark samhällsekonomi* i det samhällspolitiska programmet om AI kopplat till partsmodellen, etiska frågeställningar och kompetensutveckling.

I femte stycket har den inledande meningen utvidgats för att omfatta såväl AI som kopplingen till konkurrenskraft och välbefinnande: "Partsmodellen spelar en nyckelroll för att säkerställa att teknikutvecklingen sker med trygga och utvecklande arbetsvillkor samtidigt som konkurrenskraft och välbefinnande stärks" (se även motion 11). I tredje stycket har en mening utvidgats för att ta hänsyn till etiska aspekter: "Utveckling och användning av ny teknik bör bygga på etiska överväganden

och får inte ske på bekostnad av en rättssäker, ansvarsfull och ändamålsenlig användning” (se även motion 14). För att ytterligare betona kopplingen mellan teknisk utveckling och kompetensutveckling har också första meningen i fjärde stycket omformulerats till: ”En stark samhällsekonomi behöver en välutbildad arbetskraft *som följer den nya tekniken* och utvecklas under hela arbetslivet”.

När det gäller frågan om forum för förbunden för att byta erfarenheter om AI bedömer styrelsen att det finns flera befintliga nätverk som kan användas och vidareutvecklas. Det är mer ändamålsenligt att Sacos kansli bedömer hur arbetet med AI kan vara en del av dessa.

Styrelsen föreslår att kongressen beslutar

- att avslå motionens första att-sats till förmån för följande att-sats:
att Saco utvecklar sin politik kring AI:s påverkan på framtidens arbetsliv för akademiker
- att bifalla motionens andra att-sats med hänvisning till förstärkta skrivningar i det samhällspolitiska programmet om AI och partsmodellen
- att bifalla motionens tredje att-sats med hänvisning till förstärkta skrivningar i det samhällspolitiska programmet om AI och etik
- att anse motionens fjärde att-sats besvarad.

Motion 13: Skapa fler incitament till kompetensutveckling under anställning

SRAT

Kompetensutveckling är nyckeln till Sveriges och arbetstagarnas långsiktiga välbefinnande och något Sacomedlemmar naturligt investerar mycket i under sin studenttid. En allt snabbare kunskapsutveckling ställer krav på kontinuerlig och livslång fortbildning. Inte minst för att möta förändringar med AI och automatisering men även grön omställning, behöver arbetstagarna kontinuerligt kunna öka sin kompetens och sitt värde på arbetsmarknaden. Något som bland annat det nyligen inrättade omställningsstudiestödet ska främja. Även EU har i sitt nyligen lanserade "Union of skills" pekat på det ökade behovet för att säkra EU:s kompetensförsörjning.

Internationellt synes både redovisnings- och skatteregler idag gynna investeringar i materiella eller immateriella tillgångar snarare än i mänskliga tillgångar. Inte sällan hörs det att det både saknas tid och resurser att utbilda sig på jobbet. Arbetsgivarens intresse och möjligheter att främja mer långsiktig kompetensutveckling under arbetstagarens anställning verkar vara begränsade. Viss statlig reglering inom vården är dock nyligen föreslagen. Mycket av en arbetstagares kompetensutveckling bedöms behöva ske utanför arbetsmarknaden – innan inträde och under omställning mellan anställningar. Det som är oklart är om det finns möjligheter att genom redovisnings-, skatte- och arbetstidsreformer öka möjligheterna till kompetensutveckling under anställning? Skulle tex en arbetsgivares investering i kompetensutveckling kunna jämföras med en reguljär kapitalinvestering? Kan arbetsgivare erhålla ökade skatteincitament? Kan tid frigöras för kompetensutveckling?

SRAT yrkar

- att Saco utreder hur förutsättningarna till kompetensutveckling under anställning ser ut i privat, kommunal och statlig sektor
- att Saco utreder de möjliga regelmässiga hinder eller avsaknad av incitament som existerar
- att Saco utifrån utredningens resultat försöker att identifiera och föreslå möjliga prioriterade reformer
- att Saco utifrån eventuella identifierade reformer ska driva opinions- och påverkansarbete med syfte att skapa fler incitament till kompetensutveckling under anställning.

Styrelsens yttrande över motion 13:

Skapa fler incitament till kompetensutveckling under anställning

Motionären föreslår att Saco ska utreda förutsättningarna i olika sektorer för kompetensutveckling under anställning. I synnerhet vill motionären att Saco ska granska om det finns regelmässiga hinder eller om det saknas incitament för kompetensutveckling, samt föreslå reformer. Slutligen föreslår motionären att Saco utifrån eventuella identifierade reformer ska driva opinions- och påverkansarbete.

Styrelsen håller med om att kompetensutveckling, fortbildning och vidareutbildning är avgörande för att anställda ska kunna utvecklas med yrket och vara anställningsbara på en arbetsmarknad i förändring. Saco bedriver därför både utredningsarbete och löpande opinions- och påverkansarbete inom kompetensutvecklingsområdet och har gjort det i många år.

Saco har tidigare analyserat förekomsten av kompetensutveckling och tänkbara hinder för kompetensutveckling med vissa internationella jämförelser. Eftersom alla formellt har rätt till studieledighet var utbudet av kurser/utbildning och privatekonomin de största hindren. Studien pekade också på att det kan finnas icke observerbara hinder på arbetsplatsen som gör att anställda inte tar tjänstledigt för studier. Sedan studien publicerades 2017 har vissa hinder minskat. Utbudet av kurser och utbildningar har förändrats en del och de privatekonomiska förutsättningarna har förbättrats med omställningsstudiestödet.

Saco har också analyserat utbildningsutbud och omställningsstudiestöd i flera rapporter. Några slutsatser har varit att många akademiker återvänder till högskolan för att fylla på med kunskap, men att det behövs fler och mer tillgängliga korta kurser inom både högskola, yrkeshögskola och andra utbildningsformer. Saco följer noga omställningsstudiestödet och driver tydligt på för förbättringar av såväl handläggning som utbildningsutbud och högskolans resurstilldelningssystem.

Styrelsen finner att en stor del av den analys som motionären efterfrågar redan har genomförts av Saco. Styrelsen håller dock med motionären om att kompetensutveckling är en viktig fråga som Saco ska arbeta med. Kompetensutveckling och livslångt lärande är därför en tydlig del av det samhällspolitiska programmet och finns med i flera avsnitt. Det finns också en verkar-för-att-sats om att "Saco verkar för att förbättra förutsättningarna för livslångt lärande och kompetensutveckling".

Saco kommer att fortsätta att arbeta med kompetensutvecklingsfrågan, följa hur förutsättningar och möjligheter utvecklas samt bedriva opinions- och påverkansarbete. En viktig del i detta arbete är att lyfta arbetsgivarnas ansvar och hur de arbetar med att möjliggöra personalens kompetensutveckling. Exakt hur detta ska göras utformas under kongressperioden utifrån vad som är mest ändamålsenligt för denna fråga.

Styrelsen föreslår att kongressen beslutar

att anse motionen besvarad med hänvisning till verkar-för-att-satsen om kompetensutveckling och livslångt lärande i det samhällspolitiska programmet.

Motion 14: Kontinuerlig utveckling och bättre kunskaper inom AI

Sveriges läkarförbund

Saco har de senaste åren genomfört många insatser inom IT och AI. Saco har bland annat tagit fram rapporten Samhällsekonomisk utblick – Perspektiv på AI, gjort fem filmer om AI, en debattartikel, samt en enkät till medlemmarna som bland annat visar att två av tre akademiker känner oro över AI-utvecklingen.

Saco har även tagit fram en policy om Åtgärder för en väl fungerande IT-arbetsmiljö i vilken de lyfter viktiga frågor som vikten av att arbetstagarna involveras när deras arbetsgivare ska utveckla IT-miljön. Policyn beskriver också det systematiska arbetsmiljöarbete som ska genomföras enligt Arbetsmiljöverkets föreskrifter och allmänna råd. Man tipsar även om Sunt arbetslivs checklista för digital arbetsmiljö, Läkarförbundets IT-rond från 2018 mm.

Läkarförbundet anser att det arbete Saco genomfört utgör en gedigen grund för fortsatt påverkansarbete och ytterligare fördjupning.

Akademikers varumärke är att tänka kritiskt och se de stora sammanhangen. Vi skulle därför gärna se en fördjupning kring akademikernas ansvar, roll och status när AI används som beslutsstöd i akademiska yrkesroller. Det behövs plattformar för etiska frågeställningar kopplade till AI, som till exempel risk för diskriminering, risk för felaktiga beslut och så vidare. En sådan plattform skulle kunna ta sig uttryck på flera olika sätt, som till exempel ett råd där den här typen av frågor diskuteras, en plats där kunskap samlas och sprids eller ett forum för lärande.

Alla akademiker behöver förbättrade möjligheter att kontinuerligt utveckla sina kunskaper inom AI och en god digital arbetsmiljö.

Sveriges läkarförbund yrkar

- att Saco tar fram information om etiska frågeställningar kopplade till AI
- att Saco verkar för fler och bättre utbildningar och fortbildningsmöjligheter för akademiker inom AI
- att Saco sprider kunskap om digital arbetsmiljö och hur IT-aspekter kan inkluderas i det systematiska arbetsmiljöarbetet.

Styrelsens yttrande över motion 14: Kontinuerlig utveckling och bättre kunskaper inom AI

Motionären vill att Saco stärker sitt arbete kring etiska frågor kopplade till AI, förbättrar utbildnings- och fortbildningsmöjligheter för akademiker inom AI samt sprider kunskap om digital arbetsmiljö och hur IT-aspekter kan integreras i det systematiska arbetsmiljöarbetet.

Styrelsen delar motionärens uppfattning om att dessa frågor är viktiga. Saco har därför genomfört flera insatser inom både kompetensutveckling och digital arbetsmiljö de senaste åren.

Styrelsen anser att etiska frågeställningar kopplat till AI har ett nära samband med professionernas möjlighet att följa sina yrkesetiska regler. Detta ingår redan i det samhällspolitiska programmet, både i löptext och i en verkar-för-att-sats om integritetsskydd. Styrelsen ser dock anledning att förtydliga att etiska överväganden är viktiga att beakta när ny teknik införs. I avsnittet *En stark samhällsekonomi* har en mening i tredje stycket utvidgats för att ta hänsyn till etiska aspekter: *"Utveckling och användning av ny teknik bör bygga på etiska överväganden och får inte ske på bekostnad av en rättssäker, ansvarsfull och ändamålsenlig användning"* (se även motion 12).

Styrelsen instämmer i att akademiker behöver goda möjligheter att utveckla sina kunskaper inom AI. Samtidigt måste högskolornas självständighet värnas och detaljreglering av deras uppdrag undvikas. I det samhällspolitiska programmet betonas högskolans roll i det livslånga lärandet, liksom vikten av att utbildningen möter akademikers behov av fort- och vidareutbildning. Dessa formuleringar rymmer även AI-relaterad kunskap.

Som motionären beskriver arbetar Saco redan med att uppmärksamma den digitala arbetsmiljön. Sacos påverkansarbete riktar sig huvudsakligen mot beslutsfattare, departement och myndigheter. Men Saco samarbetar också med arbetsmarknadens parter i dessa frågor. Senast har Saco deltagit i EU-kampanjen "Friska arbetsplatser i ett digitalt arbetsliv" som syftar just till att sprida information om digital arbetsmiljö. Saco ämnar fortsätta att på olika sätt verka för att kunskap om digital arbetsmiljö produceras och sprids samt att fortsätta lyfta betydelsen av att se IT-miljön som en viktig arbetsmiljöfråga, där arbetstagarna behöver involveras i högre grad.

Styrelsen konstaterar att de att-satser som motionären föreslår till stor del är i linje med sådant som Saco redan gör inom arbetsmiljö- och kompetensutvecklingsområdet samt att de har en relativt detaljerad karaktär. Styrelsen anser att Saco ska fortsätta att arbeta med digital arbetsmiljö och att förbättra utbildningsutbudet för akademikers kompetensutveckling, samt tydligare lyfta etiska frågeställningar relaterade till teknisk utveckling. Exakt hur arbetet kommer att bedrivas utformas under kongressperioden utifrån vad som är mest ändamålsenligt för aktuell fråga.

Styrelsen föreslår att kongressen beslutar

- att avslå motionens första att-sats till förmån för förstärkta skrivningar i det samhällspolitiska programmet
- att anse motionens andra att-sats besvarad med hänvisning till skrivningar om kompetensutveckling och livslångt lärande i det samhällspolitiska programmet
- att anse motionens tredje att-sats besvarad.

Motion 15: Underlätta geografisk rörlighet – utveckla texten i det samhällspolitiska programmet

Officersförbundet

Sedan skattereformen 1991 har mycket hänt på den svenska arbetsmarknaden. I takt med den digitala utvecklingen har det exempelvis blivit möjligt för fler anställda att utföra sitt arbete på en annan plats än i arbetsgivarens lokaler. En annan stor förändring är att fler i dag är anställda av en arbetsgivare men utför arbetet hos olika kunder. Ytterligare en förändring är att arbetsgivare bedriver verksamhet på flera orter och att arbetstagarna har arbetsskyldighet på flera orter. Reglerna är dock utformade utifrån att merparten av dem som utför ett arbete gör det på ett och samma ställe. Denna utformning leder till att reglerna uppfattas som otydliga och oförutsägbara i förhållande till dagens arbetsmönster.

Den otydlighet och oförutsägbarhet som finns i dagens regelverk gör att skattskyldiga, arbetsgivare eller uppdragsgivare kan ha svårt att avgöra vilka ekonomiska konsekvenser ett arbete eller uppdrag kan få. Osäkerheten kan därmed vara ett hinder för rörligheten på arbetsmarknaden.

En skattelättnad för ökade levnadskostnader vid arbete på annan ort medför ett ökat ekonomiskt incitament för arbete på annan ort. Skattelättnaden kan därmed bidra till ökad rörlighet och därigenom en förbättrad kompetensförsörjning av verksamheter respektive en bättre matchning på arbetsmarknaden.

Officersförbundet yrkar

att fjärde stycket under rubriken "En stark samhällsekonomi" formuleras enligt nedan;
[ny text i kursivt och understruket]

En stark samhällsekonomi behöver en välutbildad arbetskraft som kompetensutvecklas under hela arbetslivet. Arbetstagarna kan utvecklas genom fort- och vidareutbildning på och utanför arbetsplatsen. De som förlorar jobbet ska snabbt komma vidare genom utbildning arbetsmarknadspolitiska insatser. Geografisk rörlighet ska främjas genom skattelättnader för ökade levnadsomkostnader vid arbete på annan ort. Utbildningsutbudet ska vara brett, på hög nivå och anpassat till både de som behöver ställa om och de som behöver mer kunskap för sitt nuvarande jobb. Möjligheterna till livslångt lärande ska vara goda.

Styrelsens yttrande över motion 15:

Underlätta geografisk rörlighet – utveckla texten i det samhällspolitiska programmet

Motionären föreslår att det samhällspolitiska programmet utvidgas med meningen "Geografisk rörlighet ska främjas genom skattelättnader för ökade kostnader vid arbete på annan ort".

Styrelsen instämmer i att det är viktigt att den geografiska rörligheten är god. Tillgången till jobb och utbildad arbetskraft varierar över landet. Många behöver flytta långt för att få ett jobb som överensstämmer med utbildningen. Utan geografisk rörlighet skulle arbetsgivare inte få den personal de behöver och arbetslösheten skulle vara högre.

Styrelsen ser också att beslutet att flytta påverkas av fler faktorer än skatter. Löner och arbetsvillkor är också viktigt. Det betyder att arbetsgivaren har verktyg för att påverka den geografiska rörligheten. Arbetsgivaren har också ansvar för personalens karriärrörlighet och möjligheter att arbeta på distans och på andra orter där verksamheten är lokaliserad. Detta är frågor för de lokala förhandlingarna som ligger utanför Sacos verksamhet.

Skattesystemet är komplext med många olika skatter. Förändringar av någon skatt måste medföra justeringar av andra för att inte dra ned på samhällets inkomster. Saco har i många år arbetat för en skattereform som förenklar och effektiviserar skattesystemet. Saco har också ett väl underbyggt skattepolitiskt program. Det motionären föreslår ingår inte i det skattepolitiska programmet.

Styrelsen anser att kongressen inte ska låsa sig i detaljerade skrivningar om vilka skatter som bör höjas eller sänkas. Detaljerade skrivningar av detta slag ska inte heller ingå i det samhällspolitiska programmet som ska ange Sacos riktning på en mer övergripande nivå. Det finns också redan ersättningar och möjligheter till avdrag som underlättar geografisk rörlighet. Det är viktigt att dessa regler inte försämras.

Styrelsen föreslår att kongressen beslutar

att avslå motionen.

Motion 16: Arbete utomlands men anställd i Sverige av svensk arbetsgivare – utveckla texten i det samhällspolitiska programmet

Officersförbundet

Det senaste halvsekle har för Sverige inneburit en starkt ökad integration med vår omvärld, inte minst vårt europeiska närområde. Medlemskapet i EU 1995 var kulmen på en lång period av integration och samarbete med länderna i EU. Med medlemskapet i Nato tar Sverige ett nytt kvalitativt steg av ökad integration med det euroatlantiska området, ökat ömsesidigt beroende och förstärkt säkerhet.

Sveriges öppna ekonomi med dess innovationskraft, vårt internationaliserade näringsliv och vår tyngd som klimat- såväl som utvecklingspolitisk aktör är olika delar som ger oss plattformar att agera utifrån.

Samtidigt är Sverige ett medelstort land vars inflytande är beroende av vår förmåga att på olika områden förklara, driva och försvara svenska intressen. Det är i våra bilaterala relationer till andra länder, i EU, Nato och FN, som vi kan delta i de internationella processer som formar förutsättningarna för vår framtid.

Sveriges aktiva deltagande i den internationella utrikes-, försvars- och säkerhetspolitiska diskussionen är en förutsättning för att vår röst blir hörd. Det är centralt att svensk kompetens finns på plats för den utrikes-, säkerhets- och försvarspolitiska dialogen med våra allierade samt i det internationella miljösamarbetet, i den internationella ekonomiska, näringspolitiska, handelspolitiska och biståndspolitiska diskussionen, i de internationella forskningsmiljöerna, i det internationella polissamarbetet, och så vidare. I en allt hårdare internationell konkurrens krävs också svensk närvaro i omvärlden för att främja svensk utrikeshandel och internationella investeringar.

Statens närvaro i utlandet, som för några decennier sedan helt dominerades av utrikesförvaltningen och Sida, har successivt ökat i bredd och djup, och idag har nära femtio myndigheter personal som är utsänd enligt de särskilda kollektivavtal som finns för statens anställda som enligt arbetsgivarens beslut ska vara utlandsstationerade vid tjänstgöring utomlands. Antalet utsända av staten är idag cirka 1 700 personer med ungefär 2 000 medföljande familjemedlemmar.

Försvarsmakten har idag omkring 180 personer utsända. Genom medlemskapet i Nato uppskattar Försvarsmakten att antalet utsända från Försvarsmakten nästan tredubblas, och hamna nära Utrikesdepartementet sett till antalet utsända. Antalet medföljande familjemedlemmar till utsänd personal från Försvarsmakten förväntas öka betydligt.

Sida har ungefär 200 utsända. Det är den arbetsgivare som i dagsläget har flest utsända, näst efter Regeringskansliet. Andra myndigheter med många utsända är Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (cirka 120 utsända), Polismyndigheten (cirka 100 utsända), Folke Bernadotteakademin (cirka 70 utsända), Migrationsverket (cirka 50 utsända) och Skolverket (cirka 25 utsända). 15 svenska universitet har tillsammans ungefär 240 utsända. Det finns också ytterligare drygt 20 myndigheter med enstaka anställda utsända. Business Sweden har cirka 90 utsända.

I och med det svenska medlemskapet i Nato kommer utlandstjänstgöring att bli ett naturligt inslag i yrkeslivet för många anställda. Anställda kan förvänta sig att sändas ut flera gånger, tre till fyra år vardera, under sitt yrkesliv. Utsända till Nato kommer ha möjlighet att ha med sig sin familj. Många anställda kommer att ha en längre del av sin yrkeskarriär i utlandet.

Statliga myndigheter, svenska företag och organisationer behöver uppfattas som attraktiva arbetsgivare för personer som vill tjänstgöra utomlands och de behöver kunna erbjuda anställningar utomlands med sådana förutsättningar att statlig utsändning framstår som ett lockande alternativ till inhemska tjänster eller tjänster utomlands för andra arbetsgivare. Om utsänd personal upplever utsändningen som allt för problemfylld finns det risk att framtida rekryteringsbehov inte kan tillgodoses på ett sätt som möter utmaningarna.

Utsändningen ställer stora krav på medföljande familjemedlemmar. En vuxen medföljare kan behöva tillfälligt lämna lönearbete, med inkomstförlust och förlorad pensionsrätt till följd. Detta kompenseras till viss del genom det medföljandetillägg som den anställde kan få när en medföljande går miste om möjligheten till förvärvsinkomst på grund av utlandsstationeringen. Medföljandetillägget är emellertid inte en fullständig kompensation för inkomstbortfall eller förlorad pensionsrätt. Det är dessutom en ersättning som betalas ut till den anställde, inte till medföljaren som gått miste om förvärvsinkomsten.

Många av de utsända menar att det är en förutsättning för utsändning att familjen kan följa med. Medföljandefrågorna är viktiga för den framtida rekryteringen till utlandstjänster inom staten, framför allt i de fall där utlandstjänstgöringen är en yrkeskarriär. Det är viktigt att medföljare har möjlighet att fortsätta sitt yrkesliv under utsändningen. Distansarbete, rättighet till tjänstledighet, tidsbegränsad anställning hos den utsändande arbetsgivaren är exempel där regler skulle kunna förändras till det bättre. Men det också är viktigt att de medföljare som inte kan göra detta kompenseras för sitt inkomstbortfall, till exempel genom en pensionsersättning och bibehållande av sjukpenninggrundande inkomst. Risken är annars att den anställde och dennes familj av privatekonomiska skäl kan komma att tveka inför utlandstjänstgöring.

Det finns en mängd problem relaterade till svensk skattelagstiftning, socialförsäkring, folkbokföring, överenskommelser inom EU, bilaterala överenskommelser med mera som parterna på arbetsmarknaden inte förfogar över. Problemen berör inte endast staten utan även den privata sektorn har snarlika eller samma problem. En internationellt konkurrenskraftig privat sektor är en angelägenhet för svenska staten.

Att staten inte motverkar sin egen kompetensförsörjning borde vara en självklarhet. Även den privata sektorns kompetensförsörjning är en viktig angelägenhet för Sverige som stat. Av den anledningen bör inte heller regelsystemen vara hämmande för den sektorn.

Officersförbundet yrkar

att det under rubriken "En stark samhällsekonomi" tillförs nedan stycke:

Sveriges aktiva deltagande i den internationella utrikes-, försvars- och säkerhetspolitiska diskussionen är en förutsättning för att vår röst blir hörd. Det är centralt att svensk kompetens finns på plats för den utrikes-, säkerhets- och försvarspolitiska dialogen med våra allierade samt i det internationella miljösamarbetet, i den internationella ekonomiska,

näringspolitiska, handelspolitiska och biståndspolitiska diskussionen, i de internationella forskningsmiljöerna, i det internationella polissamarbetet, och så vidare. I en allt hårdare internationell konkurrens krävs också svensk närvaro i omvärlden för att främja svensk utrikeshandel och internationella investeringar.

- att det under samma rubrik tillförs nedan punkt under "Saco verkar för"
- "bättre förutsättningar vid arbete för svensk arbetsgivare utomlands".

Styrelsens yttrande över motion 16:

Arbete utomlands men anställd i Sverige av svensk arbetsgivare – utveckla texten i det samhällspolitiska programmet

Motionären föreslår ett nytt stycke i det samhällspolitiska programmet om betydelsen av utlandstjänstgöring samt en ny verkar-för-att-sats om att Saco ska verka för bättre förutsättningar vid arbete för svenska arbetsgivare utomlands.

Styrelsen instämmer i att Sverige ska vara en central part och delta aktivt i alla internationella samarbeten. Det är något som Saco har drivit i synnerhet när det gäller EU-samarbetet och det är lika angeläget när det gäller det nya Nato-samarbetet. Omvärlden är helt avgörande för samhällsekonomin och det betonas i det samhällspolitiska programmet. Styrelsen instämmer också i att förutsättningarna för att arbeta utomlands behöver vara goda, och det gäller oavsett om arbetsgivaren är svensk eller utländsk. Styrelsen ser även att systemen har stora brister för arbetstagare som återvänder till Sverige efter en tid utomlands och att detta gäller flera av Sacos medlemsgrupper.

Styrelsen anser dock att de skrivningar som motionären föreslår är på en för detaljerad nivå för att ingå i det samhällspolitiska programmet. I dialogen med förbunden har det framgått att programmet ska vara på en mer övergripande nivå med ett begränsat antal verkar-för-att-satser. I det samhällspolitiska programmet fastslås att alla akademiker ska ha goda arbetsvillkor och att starka offentliga trygghetssystem ska ge bra ekonomiskt skydd. Det omfattar även akademiker som arbetar utomlands. Styrelsen ser också att den verkar-för-att-sats som motionären efterfrågar till stor del ligger utanför Sacos verksamhet. Arbetsgivaren har ansvar för personalens karriärrörlighet och för de villkor och ersättningar som krävs när personalen arbetar i andra länder. Detta är frågor som hanteras i de lokala förhandlingarna.

Styrelsen föreslår att motionen avslås.

Styrelsen föreslår att kongressen beslutar

att avslå motionens samtliga att-satser.

Motion 17: Motverka otillbörlig påverkan – utveckla texten i det samhällspolitiska programmet

Naturvetarna

Det offentliga samtalet har hårdnat, och allt fler utsätts för påverkanskampanjer, politiska påtryckningar och ibland rena hot. Detta förekommer såväl inom offentlig, ofta politiskt, styrda verksamheter, som i privat sektor. Denna typ av otillbörlig påverkan kan ta sig uttryck i exempelvis offentliga drev, direkta hot, trakasserier eller subtila påtryckningar från ledning eller externa aktörer.

Problemet är särskilt allvarligt inom offentlig sektor och myndigheter [1], där påverkan kan leda till tystnadskultur, felaktiga beslut och förlorat förtroende för saklighet och rättssäkerhet. Det utgör ett hot mot den professionella integriteten hos akademiker och tjänstemän, men också mot organisationers oberoende, rättsstatens principer och ytterst demokratin.

Saco har tidigare uppmärksammat problematiken, men det finns behov av att tydligare och mer samlat arbeta för att arbetslivet ska vara fritt från otillbörlig påverkan. Akademiker måste kunna utöva sina yrken självständigt och i enlighet med professionell kunskap, etik och rättsliga ramar. Förslag till ändring i samhällspolitiska programmet

I Sacos samhällspolitiska program, under rubriken "Ett tryggt, säkert och hållbart arbetsliv", föreslås följande ändring av [femte/sista stycket – första meningarna]:

Nuvarande lydelse: "Övervakning, bakgrundskontroller och hantering av arbetstagares uppgifter blir allt vanligare. Risker finns att det går ut över arbetstagarens integritet."

Föreslagen ny lydelse: "Övervakning, bakgrundskontroller och hantering av arbetstagares uppgifter blir allt vanligare. Risker finns att det går ut över arbetstagarens integritet. Det är särskilt viktigt att värna akademikers och tjänstemäns professionella självständighet och oberoende från otillbörlig påverkan."

- [1] SOU 2024:1 *Ett starkare skydd för offentliganställda mot våld, hot och trakasserier*.
<https://www.regeringen.se/contentassets/8b0c99fc7d524de7b14d0b366e517cd6/ett-starkare-skydd-for-offentliganstallda-mot-vald-hot-och-trakasserier-sou-20241/>

Naturvetarna yrkar

- att Det samhällspolitiska programmet justeras enligt förslaget ovan för att tydligare omfatta problemet med otillbörlig påverkan
- att Saco verkar för att akademiker/tjänstemän skyddas från otillbörlig påverkan i sin yrkesutövning
- att Saco initierar ett arbete för att följa upp och belysa förekomsten av otillbörlig påverkan på akademiker i olika delar av arbetslivet
- att Saco verkar för att stärka skyddet för den professionella integriteten.

Styrelsens yttrande över motion 17:

Motverka otillbörlig påverkan – utveckla texten i det samhällspolitiska programmet

Otillbörlig påverkan i arbetslivet, särskilt inom offentlig sektor, hotar den professionella integriteten och ytterst demokratin. För att värna ett tryggt och rättssäkert arbetsliv anser motionären att Saco tydligare bör lyfta vikten av akademikers och tjänstemäns skydd mot otillbörlig påverkan i deras yrkesutövning, bland annat i det samhällspolitiska programmet.

Styrelsen instämmer i beskrivningen av ett hårdnande offentligt samtal och behovet av att motverka otillbörlig påverkan, som riskerar att underminera tilliten till saklighet och rättssäkerhet. Akademiker ska kunna utöva sitt yrke självständigt, grundat i professionell kunskap, etik och gällande rätt.

Mot denna bakgrund anser styrelsen att det samhällspolitiska programmet bör kompletteras med ett tydligt ställningstagande. En ny mening, baserad på motionärens förslag, har därför lagts till i fjärde stycket i avsnittet *Ett tryggt, säkert och hållbart arbetsliv*: "Det är viktigt att värna akademikers och tjänstemäns professionella självständighet och oberoende från otillbörlig påverkan." (se även motion 7)

Formuleringen betonar att Saco ska främja akademikers professionella självständighet från otillbörlig påverkan. Den uttrycker helheten i frågan på ett principiellt plan, utan att gå in på detaljer eller peka ut enskilda åtgärder. Det ligger i linje med programmets karaktär: ett kongressdokument som ska ange riktning, inte reglera genomförande. Arbetet med otillbörlig påverkan utformas sedan under kongressperioden utifrån vad som är mest ändamålsenligt för att nå resultat.

Motionären föreslår också att Saco ska stärka skyddet för den professionella integriteten. Integritetsskyddet för Sacos yrkesgrupper behandlas både i löptext och i en verkar-för-att-sats i avsnittet *Ett tryggt, säkert och hållbart arbetsliv* i det samhällspolitiska programmet. Dessa skrivningar omfattar även den professionella integriteten.

Styrelsen föreslår att kongressen beslutar

- att bifalla motionens första och andra att-sats med anledning av förstärkt skrivning om otillbörlig påverkan i det samhällspolitiska programmet
- att avslå motionens tredje att-sats till förmån för den tillagda meningen i den första att-satsen
- att bifalla motionens fjärde att-sats.

Motion 18: Saco bör verka för att göra det attraktivare att doktorera

Sveriges Ingenjörer

Samhället utvecklas snabbt och det finns ett stort behov av högkvalificerad arbetskraft. Disputerade försörjer akademien med forskare men de behövs också inom offentlig sektor och i näringslivet. Av medlemmarna i Sveriges Ingenjörer med unik specialistkompetens i internationell jämförelse har en tredjedel forskarutbildning. IVA konstaterar i sina årliga företagsenkäter att tillgång till FoU-personal är den enskilt viktigaste faktorn för företags val av lokalisering. Mot denna bakgrund är det ytterst bekymmersamt att antalet aktiva doktorander minskar och trenden är nedåtgående. År 2023 var antalet aktiva drygt 17 500 vilket är 2000 färre än 10 år tidigare. Doktorander inom teknik minskar mest av alla och har minskat med 15 procent sedan 2010. Mot bakgrund av behovet av kvalificerad arbetskraft är den generella minskningen av antalet doktorander uppseendeväckande, också med tanke på att antalet studenter ökat under dessa år.

En ytterligare omständighet att beakta är att en stor del av doktoranderna är utländska.[1] Sett till samtliga ämnesområden var 37 procent av de aktiva doktoranderna utländska 2023. Inom teknik är de 55 procent och inom naturvetenskap utgjorde de utländska doktoranderna hela 63 procent. De problem som de disputerade möts av för att kunna stanna i Sverige har förtjänstfullt lyfts av SULF och Saco. Efter tre år har 60 procent av de utländska disputerade lämnat landet. Internationalisering är förstås en högst naturlig del av forskning men problemet är att vi utbildar forskare som sedan inte kommer att bidra till Sveriges kompetensförsörjning. Det försämrade säkerhetsläget och den ökade användningen av säkerhetsprövningar kommer att leda till att utländska doktorander får svårt att få anställning inom områden som kan vara känsliga ur säkerhetssynpunkt.

För att delvis komma till rätta med detta skulle antalet svenska doktorander behöva öka då det minskat sedan slutet av 90-talet. Orsakerna är säkert flera. Tjänster söks i konkurrens och en stor del utländska kan tyda på att de bedöms vara mer kvalificerade. Att satsa på seniora forskare med större möjlighet att få extern finansiering kan innebära en mindre risk för lärosätet och bidra till färre doktorander generellt. Samtidigt talar mycket för att intresset för att doktorera är förhållandevis lågt. Det kan i sin tur ha flera förklaringar. Akademiker har generellt en god alternativ arbetsmarknad där sämre villkor under doktorandtiden inte är så lockande. Dessutom är den ekonomiska avkastningen av att doktorera väldigt liten i jämförelse med en utbildning på masternivå. Detta har tidigare studerats av såväl Saco som UKÄ vilka visserligen konstaterar att det skiljer mellan olika kategorier akademiker men att det generellt lönar sig dåligt. När Sveriges Ingenjörer betraktar den senaste statistiken visar den att medianlöneskillnaden mellan en civilingenjör och en doktor i privat sektor för de som är över 40 år är närmast obefintlig. Om arbetsgivare menar allvar med talet om brist på kompetens så måste de betala forskarutbildade bättre.

- [1] Med utländska doktorander avses personer som är i Sverige för att doktorera. De ska ha beviljats uppehållstillstånd för studier mindre än två år innan doktorandstudierna påbörjades eller vara utrikes födda och invandrade mindre än två år innan doktorandstudierna påbörjades.

Sveriges Ingenjörer yrkar

- att Saco intensifierar opinionsbildningen kring goda anställningsvillkor för doktorander
- att Saco arbetar för att en forskarutbildning ska löna sig bättre också utanför akademien.

Styrelsens yttrande över motion 18:

Saco bör verka för att göra det attraktivare att doktorera

Motionären föreslår att Saco intensifierar opinionsbildningen kring goda anställningsvillkor för doktorander, samt arbetar för att en forskarutbildning ska löna sig bättre också utanför akademien.

Goda arbetsvillkor och bättre avkastning på akademisk utbildning är centrala frågor för Saco. Det betonas i det samhällspolitiska programmet som anger att utbildning ska löna sig och att Saco ska verka för att akademikers kunskaper och kompetens synliggörs och belönas. Programmet lyfter också att alla akademiker ska ha goda arbetsvillkor och bra arbetsmiljö. Detta gäller även doktorander och forskarutbildade.

Under perioden 2022–2025 har Saco bedrivit ett fördjupat forskningspolitiskt arbete. Saco skrev ett omfattande inspel till den forskningspolitiska propositionen. Bland annat lyftes att det krävs fler fasta tjänster, fler karriärvägar och tryggare arbetsvillkor för att locka kommande generationer till forskningen. Saco har nyligen i en rapport även analyserat hur amerikansk forskningspolitik, med stora nedskärningar i forskningsfinansieringen, påverkar svenska forskningssamarbeten, strategier och akademisk kapacitet, och föreslår åtgärder för att stärka Sveriges oberoende och konkurrenskraft.

Under perioden har Saco även arbetat med att ta fram forskningspolitiska ståndpunkter i samverkan med Sacos medlemsförbund. Ståndpunkterna som har antagits av styrelsen ger Saco en stabil grund för det fortsatta arbetet med forskningspolitiska frågor. Saco har dessutom granskat lönerna för forskarutbildade jämfört med högskoleutbildade som inte är forskarutbildade. Lönepremien för doktorsexamen har under 2000-talet minskat i alla sektorer.

Styrelsen ser också att det motionären efterfrågar är nära kopplat till Sveriges konkurrenskraft. Att Saco ska verka för en ökad konkurrenskraft framgår tydligt i det samhällspolitiska programmet. En förutsättning för stärkt konkurrenskraft är att det finns goda incitament både för att genomgå en forskarutbildning och för att sedan fortsätta att arbeta med forskning och utveckling.

Styrelsen håller med motionären om att doktorandernas villkor och forskarutbildningens lönsamhet behöver förbättras. Att säkra återväxten av forskare, både inom och utom akademien, har blivit en allt viktigare fråga och något som behöver uppmärksammas mer. Styrelsen anser därför att Saco, med Sacos forskningspolitiska ståndpunkter, samhällspolitiska program och löneanalyser som utgångspunkt, ska driva på för att det ska bli attraktivare att doktorera.

Styrelsen föreslår att kongressen beslutar

att bifalla motionens samtliga att-satser.

Motion 19: Pensionssystemet – utveckla texten i det samhällspolitiska programmet

Officersförbundet

Den allmänna pensionen är helt avgörande för den totala pensionens nivå. Historiskt sett har de flesta tjänstepensionsavtal haft som grund att den allmänna pensionen är 60 – 70 % av slutlönen livslångt från 65 års ålder. I nuläget förefaller den allmänna pensionen efter de förändring som skett succesivt inte bli 60 % av slutlönen, utan för stora grupper snarare enbart 40 – 50 %. Skälet till detta är framför allt de regler som införts för att möta den ökade medellivslängden samt att pensionsavgiften i praktiken endast är 17,21 % i stället för beslutade 18,5 %.

Tjänstepensionen är tänkt som en komplettering till den allmänna pensionen och från början tänkt att tillsammans med allmän pension ge individen en total pension om 70 – 80 % av slutlön. Tjänstepensionen skulle därvid ge minst 10 % livslångt från pensionsdagen. Nuvarande tjänstepensionsavtal, utifrån nu vedertagna beräkningsmodeller, bedöms i huvudsak ge en tjänstepension på cirka 10 % livslångt, i vart fall för den som utan längre avbrott eller tjänstledigheter varit aktivt yrkesverksam under huvuddelen av sitt yrkesliv.

Den allmänna pensionen förväntas dock succesivt bli lägre och arbetstagarna drabbas därmed av totalt sett sjunkande pensionsnivåer. Officersförbundet ifrågasätter rimligheten i att arbetstagarna och arbetsgivarna ska använda del av tillgängligt ekonomiskt utrymme för lön och andra anställningsvillkor till att från nu och framgent succesivt höja avsättningen till tjänstepension för att kompensera för bristerna i det allmänna pensionssystemet. Officersförbundet menar att det enda rimliga är att det allmänna pensionssystemet stärks. Ett första steg bör vara att politikerna kommer överens om att justera till ett intjänande om "18,5 %", vilket även bör ske med en retroaktivitet. Ett ytterligare steg bör även tas genom att det beräknade överskottet som finns i systemet används för utbetalning av pension.

Officersförbundet yrkar

att sista stycket under rubriken "Utbildning ska löna sig" formuleras enligt nedan;
[ny text i kursivt och understruket]

Skatte- och pensionssystemens utformning påverkar den privatekonomiska lönsamheten av en högskoleutbildning. Skattesystemet ska premiera utbildning och ansvarstagande och ge goda drivkrafter till arbete. Pensionssystemet ska bidra till att enskilda upplever att det löna sig att arbeta ytterligare några år. Det allmänna pensionssystemet behöver uppgraderas genom stärkt intjänande till allmän pension, återbetalning av pensionssystemets överskott och höjning av värdet av redan intjänad pension för att underlätta övergången från arbetsliv till pension och tillsammans med ett rimligt avstående av lön till tjänstepension säkerställa livslång ekonomisk trygghet.

Styrelsens yttrande över motion 19:

Pensionssystemet – utveckla texten i det samhällspolitiska programmet

Motionären yrkar på ändrade skrivningar i förslaget till nytt samhällspolitiskt program. Motionären vill tillföra text om att det allmänna pensionssystemet bör uppgraderas genom stärkt intjänande, återbetalning av överskott och höjning av värdet av redan intjänad pension.

Motionären lyfter en viktig fråga. Styrelsen instämmer i att den allmänna pensionen är avgörande för pensionens nivå och att pensionssystemet behöver stärkas. Saco bedriver därför ett långsiktigt påverkansarbete inom pensionsområdet som syftar till att det allmänna pensionssystemet ska stärkas. Med anledning av detta ingår pensionerna med en verkar-för-att-sats i det samhällspolitiska programmet som betonar att pensionssystemet ska vara tryggt och hållbart. Vidare konstaterar styrelsen att Saco har en genomarbetad argumentation och policy om hur det allmänna pensionssystemet bör uppgraderas som förtydligar den bredare skrivningen i programmet. Denna återfinns bland annat i rapporterna *Stärkt allmän pension (2023)* och *Först stärkt allmän pension - Sedan nya möjligheter för individens pensionssparande (2024)*. Hösten 2023 antog styrelsen ställningstaganden om: 1) Stärk intjänandet till inkomstrelaterad allmän pension; 2) Inför en gas så att överskott kan återbetalas; 3) Överväg möjligheterna att höja värdet av redan intjänad pension, 4) Utred möjligheterna att sänka förskottsräntan och 5) Grundskydden bör ses över.

Styrelsen anser inte att ytterligare förtydliganden i det samhällspolitiska programmet behövs för att Saco ska kunna driva ett adekvat påverkansarbete på området. Styrelsen anser även att kongressen inte ska låsa sig vid detaljerade skrivningar i frågor om hur det allmänna pensionssystemet bör uppgraderas, varken i det samhällspolitiska programmet eller på annat sätt. Motionärens förslag skulle dessutom innebära att skrivningarna om pension i det samhällspolitiska programmet skulle formuleras på en mer detaljerad nivå än skrivningarna på övriga områden i programmet.

Styrelsen konstaterar också att motionärens förslag om en höjning av redan intjänad pension går utöver den inriktning som Saco tog ställning för 2023 då styrelsen fastslog att möjligheterna att höja värdet av redan intjänad pension bör övervägas. Styrelsen anser att frågan om att höja värdet för redan intjänad pension är komplicerad. Även om en höjning av värdet skulle vara attraktiv för många enskilda individer riskerar en höjning att bland annat vara problematisk ur ett generationsperspektiv. Effekterna kan visserligen variera beroende på utformning, men nyttan av en reform för detta bör övervägas noga mot risken att vissa generationer gynnas på andra generationers bekostnad.

Styrelsen föreslår att motionen avslås.

Styrelsen föreslår att kongressen beslutar

att avslå motionen.

Motion 20: Hög kvalitet på utbildning och forskning – tillägg av text i samhällspolitiska programmet

Sveriges Ingenjörer

Tid och resurser är ofta knappa och administration tenderar att äta upp alltmer tid. Därför behöver det tydligt klargöras att kärnuppgifterna utbildning och forskning måste prioriteras. Även AI påverkar förutsättningarna för högre utbildning i stor utsträckning när studenterna får tillgång till dessa verktyg. Det kommer att få konsekvenser för både utbildning och examination.

Sveriges Ingenjörer saknar dessa två perspektiv i det samhällspolitiska programmet och tycker det att behöver synliggöras.

Nuvarande lydelse:

"Akademisk utbildning och kunskap är under tryck. Högskolan har inte tillräckliga resurser för att hantera alla uppdrag. Det är svårt för universitetslärarna att kombinera utbildning och forskning. Politiker och arbetsgivare vill se en starkare koppling mellan högskoleutbildning och de kortsiktiga behoven på arbetsmarknaden. Den politiska styrningen utmanar den akademiska friheten. Allt oftare ifrågasätts fakta och vetenskaplig evidens. Denna utveckling måste motverkas."

Förslag ny ordalydelse:

Tillagd text = kursiv och understruken

"Akademisk utbildning och kunskap är under tryck. Högskolan har inte tillräckliga resurser för att hantera alla uppdrag. Både forskning och utbildning påverkas också i hög grad av AI. AI ger nya möjligheter men utmanar också traditionella undervisnings- och examinationsmetoder. Administration och andra siduppgifter tenderar att ta mycket tid och det kan idag vara svårt för universitetslärarna att prioritera sina kärnuppgifter, utbildning och forskning. Politiker och arbetsgivare vill se en starkare koppling mellan högskoleutbildning och de kortsiktiga behoven på arbetsmarknaden. Den politiska styrningen utmanar den akademiska friheten. Allt oftare ifrågasätts fakta och vetenskaplig evidens. Denna utveckling måste motverkas."

Sveriges Ingenjörer yrkar

att lägga till text i andra stycket under rubriken "Hög kvalitet på utbildning och forskning" enligt förslaget ovan.

Styrelsens yttrande över motion 20:

Hög kvalitet på utbildning och forskning – tillägg av text i samhällspolitiska programmet

Motionären lyfter att mycket av högskolelärnarnas tid går till administration och att det tydligt ska framgå att fokus ska vara på utbildning och forskning. Motionären vill också se tydligare skrivningar om konsekvenser av AI för undervisning och examination.

Högskolans utbildning och forskning är avgörande för samhällets utveckling. Den ska hålla hög kvalitet och en förutsättning för det är att högskolelärnarna kan fokusera på utbildning och forskning.

Styrelsen instämmer i att det finns en obalans i högskolelärnarnas olika uppdrag. När en stor del av forskningsanslagen ligger hos externa finansiärer måste mycket arbetstid läggas på forskningsansökningar. Även andra administrativa uppgifter tar arbetstid från kärnuppdragen. Konsekvensen blir mindre tid för studenter och egen forskning, vilket kan inverka negativt på både högskoleutbildningens och forskningens kvalitet.

Styrelsen har därför lagt till skrivningar om administration och AI i det samhällspolitiska programmet utifrån intentionen i motionen. Tredje och fjärde meningen i andra stycket i avsnittet *Hög kvalitet på utbildning och forskning* har fått följande lydelse:

”AI ger nya möjligheter men påverkar också forskning, undervisning och examination. Mycket av universitetslärnarnas tid går till administration, vilket ger mindre tid till utbildning och forskning”.

Styrelsen föreslår att kongressen beslutar

att anse motionen besvarad med anledning av förstärkta skrivningar om administration och AI i det samhällspolitiska programmet.

Motion 21: Stärk Sacos fokus på utbildningsfrågorna – utveckla texten i det samhällspolitiska programmet

Akavia, Sveriges Ingenjörer, Naturvetarna, DIK, Saco studentråd

Hög kvalitet på högre utbildning är avgörande för att förbereda framtidens akademiker för en föränderlig arbetsmarknad och omvärld. För Sveriges framtida konkurrenskraft är det viktigt att människors val att investera i en högre utbildning får avkastning i form av en gedigen kunskapsgrund att stå på. Genom att fokusera på följande tre områden kan Saco positionera sig som en central aktör inom högre utbildning: kvalitet inom högre utbildning, finansiering av högre utbildning och betydelsen av interdisciplinär kunskap.

Utbildningskvalitet inom högre utbildning har länge varit en klassisk fråga för Saco att driva. Frågan aktualiseras av regeringens aviserade översyn av resurstilldelningssystemet som har potential att förändra förutsättningarna för den högre utbildningen i Sverige.

Antalet lärarledda timmar är ett viktigt mätinstrument för utbildningskvalitet. Det är främst i mötet mellan lärare och student som kunskap uppstår och frågeställningar väcks. Lärarledd tid har också en kompensatorisk effekt eftersom studenter har olika förutsättningar att tillgodogöra sig kunskap genom självstudier.

Studenter på svenska universitet och högskolor har idag näst minst lärarledd tid inom hela EU, enligt enkätundersökningen Eurostudent [1]. En heltidsstudent i Sverige får idag i genomsnitt tio timmar lärarledd tid i veckan. Denna bild bekräftas av Akavias studentundersökningar där drygt hälften av medlemmarna uppskattar att de får mindre än nio timmar lärarledd tid i veckan. Sju av tio ingenjörsstudenter tror att de skulle klara sina kurser bättre om den lärarledda tiden ökade.

Den lärarledda tiden i Sverige har också minskat de senaste åren inom majoriteten av ämnesområdena. Det är stor skillnad mellan ämnesområdena vad gäller den lärarledda tiden. Även utbildningar med relativt fler lärarledda timmar har i många fall mindre undervisningstid än motsvarande utbildningar i jämförbara länder. Det är också viktigt att de utbildningar som innehåller praktiska moment upprätthåller den nivå som finns idag.

Den lärarledda tiden är naturligt kopplad till finansieringen av högre utbildning. Sedan 1990-talet har finansieringen av högre utbildning succesivt urholkats. Anslaget per student har för flera ämnesområden minskat betydligt. Totalt saknas det 13 miljarder kronor för att återställa finansieringen till nivåerna från 1994/1995. Urholkningseffekten av finansieringen i relation till lärosätenas ökade kostnader och krav på effektiviseringar får konsekvenser för utbildningskvaliteten.

Lärosätenas nuvarande hyresmodell försvårar också möjligheterna för lärosätena att långsiktigt planera och prioritera verksamheten.

Sveriges utbildningssystem är inriktat på tidig specialisering, vilket delvis motverkar breddning av kunskap. Den stuprörsformade strukturen motverkar att studenter får med sig fler vetenskapliga perspektiv från sin utbildning. Genom att fler studenter får med sig bland annat naturvetenskapliga, tekniska, ekonomiska och samhällsvetenskapliga perspektiv stärks Sveriges innovationsförmåga och konkurrenskraft.

Den oförutsägbara omvärlden stärker också motiven bakom att verka för att synliggöra värdet av interdisciplinära utbildningar. I en tid när framtidens behov på arbetsmarknaden är ovisst stärks Sverige av att ha fler mångsidiga akademiker som söker kunskap genom olika tillvägagångssätt.

Behovet av interdisciplinär kunskap aktualiseras av AI-transformationen och behovet av att framtidssäkra högre utbildning genom att införa relevant AI-innehåll i alla utbildningar.

Saco är en samlande kraft för alla akademiker i Sverige vilket gör organisationen till en central aktör inom högskoleområdet. Saco bör intensifiera arbetet med att synliggöra betydelsen av högkvalitativ utbildning samt arbetet för att säkerställa Sveriges framtida konkurrenskraft. Genom att verka för att hög kvalitet, stabil finansiering och interdisciplinära utbildningar kommer högre utbildning i Sverige framtidsäkras.

- [1] Eurostudent, *Social and Economic Conditions of Student Life in Europe. EUROSTUDENT 8 Synopsis of Indicators 2021–2024* (2024).
[Social and Economic Conditions of Student Life in Europe. Eurostudent 8 Synopsis of Indicators 2021-2024](#)

Vi yrkar

- att Saco i ökad utsträckning ska prioritera att verka för att stärka utbildningskvaliteten inom högre utbildning
- att Saco i ökad utsträckning ska verka för att anslaget per student ska öka
- att Saco ska synliggöra värdet av interdisciplinära perspektiv i högskolan
- att Saco justerar sitt samhällspolitiska program med nya skrivningar utifrån motionens intention och då särskilt med inspiration av motionens femte och sjätte stycke.

Styrelsens yttrande över motion 21:

Stärk Sacos fokus på utbildningsfrågorna – utveckla texten i det samhällspolitiska programmet

Motionärerna föreslår att Saco ska prioritera arbetet med att stärka högskoleutbildningens kvalitet. Särskilt fokus ska läggas på finansieringen av högskoleutbildningen och betydelsen av interdisciplinära kunskaper.

Högskoleutbildningens kvalitet har länge varit en central fråga för Saco och den lyfts återkommande i rapporter och opinionsbildning. Skälen till dess centrala roll hittas bland annat i högskolans utbyggnad på 1990-talet. Då ökade antalet studenter snabbt, men resurserna hängde inte med för att hantera den ökade tillströmningen.

Under 2000-talet blev konsekvenserna synliga. En breddad målgrupp och fler uppdrag ställer nya krav som inte motsvarats av ökade resurser. Arbetsvillkoren är ansträngda och lärarna får för lite tid över till egen forskning. Det inverkar negativt på högskoleutbildningens kvalitet och risken finns att studenter inte får de kunskaper som utbildningen ska ge.

Högskoleutbildningens kvalitet handlar således i grunden om förutsättningarna för lärarna att både undervisa och forska, vilket är en resursfråga. Mer pengar skulle ge fler tjänster, fler lärare och mer tid till studenterna som då kan få de kunskaper och det kunnande som är nödvändiga på arbetsmarknaden. Det är bra för hela samhället.

Styrelsen delar motionärernas syn på betydelsen av högskoleutbildningens kvalitet och dess centrala roll för Sacos verksamhet. Dess betydelse framgår också tydligt i det samhällspolitiska programmet. Avsnittet om utbildning och forskning har *hög kvalitet på utbildning* i rubriken vilket är ett tydligt mål för Sacos verksamhet. I avsnittet betonas att högskolan inte har tillräckliga resurser samt att högskoleutbildningen ska ge både bredd och djup, vilket omfattar det interdisciplinära perspektivet i utbildningen. Det finns också en verkar-för-att-sats om att stärka högskolan och högskoleutbildningarnas särart, vilket omfattar resurser och utbildningskvalitet.

Styrelsen håller dock med motionären om att problemen med lärarledd tid och behovet av resurser kan lyftas tydligare i programmet. Styrelsen har därför utvidgat andra stycket i avsnittet *Hög kvalitet på utbildning och forskning* med följande skrivningar: "För studenterna blir konsekvensen mindre lärarledd tid vilket riskerar att försämra utbildningens kvalitet. För att säkerställa hög utbildningskvalitet måste resurserna per student öka".

Styrelsen föreslår att kongressen beslutar

att bifalla motionens samtliga att-satser.

Motion 22: Lärosättestillträde

Saco studentråd

Fackliga organisationer spelar en central roll i att informera och organisera studenter vid Sveriges högskolor och universitet. Detta är viktigt för att stärka studenter inför sitt framtida yrkesliv och göra dem medvetna om arbetsmarknaden i stort. Dock finns det idag hinder för vissa organisationers tillgång till lärosätenas lokaler, vilket begränsar deras möjlighet att nå ut till studenter.

Enligt nuvarande reglering (1 kap. 13 § Högskoleförordningen) har studentföreningar vid ett lärosäte rätt att använda undervisningslokaler för sina aktiviteter. Dock exkluderas ofta externa aktörer, inklusive fackförbund, från tillträde till lokaler, vilket resulterar i en begränsad möjlighet att verka på campus. Detta är en problematik som bland annat har påtalats av Akademikerförbundet SSR i en tidigare skrivelse till dåvarande Högskoleverket, där det framkom att fackliga organisationer allt oftare nekas tillgång till lärosätenas lokaler för att värva medlemmar och informera om sina verksamheter [1].

Den nuvarande situationen skapar ogynnsamma förutsättningar för fackförbund och riskerar att begränsa deras möjligheter att nå ut till studenter. För att garantera att fackförbund kan träffa studenter är det avgörande att fackförbund får möjlighet att verka på campus.

- [1] Universitetskanslersämbetet. *Facklig skrivelse om lokaltillgång*.
www.uka.se/download/18.3024c77018b37fb624119929/1697548311923/31-2471-11-fackling-skrivelse-lokaltillgang.pdf.

Saco studentråd yrkar

- att Saco verkar för att fackförbund tillåts verka på lärosäten och få tillgång till gemensamma ytor för informationsspridning och rekrytering av medlemmar.

Styrelsens yttrande över motion 22: Lärosätetstillträde

Saco studentråd vill förbättra fackliga organisationers tillträde till landets lärosäten. Det föreslås att Saco verkar för att fackförbund tillåts verka på lärosäten och få tillgång till gemensamma ytor för informationsspridning och rekrytering av medlemmar.

Saco studentråd lyfter att fackförbund ofta utestängs från lärosätenas lokaler, vilket försvårar möjligheten att nå ut till studenter med information om arbetslivet och att rekrytera medlemmar. Enligt högskoleförordningen har endast studentföreningar vid lärosätet rätt att använda undervisningslokaler, vilket i praktiken ofta begränsar fackförbundens närvaro. Samtidigt kan lärosätesledningen ge tillstånd för externa aktörer att vistas i lokalerna.

En förändring av högskoleförordningen bedöms inte som en framkomlig väg, bland annat på grund av grundlagens objektivitetsprincip och lärosätenas självständiga ställning. Saco driver även i andra sammanhang vikten av lärosätenas autonomi. Det är därför ändamålsenligt att Saco studentråd för dialog direkt med lärosäten och studentkårer för att möjliggöra närvaro och kontakt med studenter.

Styrelsen bedömer att Saco kan stötta på ett övergripande plan för att uppmärksamma frågan och förbättra möjligheterna att nå ut. På sikt är detta viktigt för rekryteringen av framtida yrkesverksamma medlemmar. En stark facklig närvaro och hög organisationsgrad är avgörande för den svenska modellens funktionssätt.

Styrelsen föreslår att kongressen beslutar

att bifalla motionen.

Motion 23: Stärkt grundlagsskydd för akademisk frihet och lärosätenas autonomi

SULF, Sveriges Lärare, Akademikerförbundet SSR, DIK, SRAT, Akavia, Sveriges Ingenjörer, Sveriges Skolledare, Sveriges Arbetsterapeuter, Fysioterapeuterna, Kyrkans Akademikerförbund, Sveriges Farmaceuter, Sveriges Veterinärförbund, Saco studentråd

Akademisk frihet och lärosätenas autonomi är grundläggande förutsättningar för kunskapsutveckling och samhällsnytta. Trots att forskningsfriheten är skyddad i grundlagen saknas motsvarande skydd för den högre utbildningens frihet och lärosätenas självbestämmande. Detta gör att högskolesektorn riskerar att bli föremål för detaljstyrning och kortsiktiga politiska beslut, vilket kan undergräva dess kvalitet och oberoende.

För att säkerställa en långsiktigt hållbar och självständig akademisk sektor behöver Sverige stärka grundlagsskyddet så att det omfattar den högre utbildningens frihet och lärosätenas autonomi. Ett sådant skydd skulle förhindra politisk detaljstyrning och ge lärosätena bättre förutsättningar att verka utifrån vetenskapliga principer och möta samhällets behov av ny vetenskaplig kunskap. Akademisk frihet är också en grundförutsättning för en demokratisk utveckling, då fria universitet och högskolor bidrar till en bildad och kritiskt tänkande allmänhet samt till att granska och ifrågasätta maktutövning.

Det finns legitima krav på styrning av professionsutbildningar genom till exempel examensordningen eller UKÄ:s utvärderingar, men styrningen bör inte ske på den detaljnivå som är vanlig idag. I stället bör en målstyrd reglering på en mer aggregerad nivå tillämpas för att säkerställa att utbildningarna uppfyller relevanta krav på till exempel likvärdighet utan att inskränka den akademiska friheten eller lärosätenas autonomi.

Genom att anta denna motion tar Saco ställning för ett stärkt skydd av akademisk frihet och lärosätenas självbestämmande, vilket är avgörande för en långsiktigt hållbar och självständig högskolesektor, som kan bidra till samhällets utveckling genom ny kunskap och högkvalitativa utbildningar.

Vi yrkar

att Saco arbetar för att akademisk frihet ges ett bredare skydd i grundlagen som inkluderar inte bara forskningens frihet utan också den högre utbildningens frihet och lärosätenas autonomi.

Styrelsens yttrande över motion 23:

Stärkt grundlagsskydd för akademisk frihet och lärosätenas autonomi

Motionärerna anser att den akademiska friheten i Sverige i dagsläget inte är tillräckligt skyddad, särskilt vad gäller högre utbildning och lärosätenas autonomi, och yrkar därför att Saco ska verka för att den ges ett bredare skydd i grundlagen. Ett stärkt grundlagsskydd skulle enligt motionärerna bidra till en mer långsiktigt hållbar, kvalitativ och oberoende akademi som bättre kan möta samhällets behov och främja demokratisk utveckling.

Styrelsen instämmer i att den akademiska friheten i Sverige inte är tillräckligt skyddad i grundlagen vad gäller den högre utbildningen och lärosätenas autonomi. Akademisk frihet för forskning har varit grundlagsskyddad i Sverige sedan 2011, men den högre utbildningens frihet och lärosätenas autonomi saknar motsvarande skydd. Högskolelagen preciserar principerna om akademisk frihet för forskningen, men det rör främst relationen mellan individ och lärosäte, inte mellan stat och lärosäte. Därmed är lärosätenas skydd av institutionell akademisk frihet idag svagt.

Regeringen har aviserat två utredningar på området. En utredning som tillsatts handlar om att stärka forskare och lärares frihet och ska redovisas i juni 2026. Regeringen ska även tillsätta en utredning för att analysera ändamålsenligheten i dagens myndighetsform för statliga universitet och högskolor. Det är i detta sammanhang viktigt att framhålla att associationsformen inte avgör lärosätenas autonomi. Samtidigt visar forskningen att associationsformen är betydelsefull för att uppnå en högre grad av akademisk frihet.

För att kunna överblicka konsekvenserna av ett grundlagsskydd för den akademiska friheten för högre utbildning och lärosätenas autonomi behöver frågan utredas utifrån flera olika aspekter. Det gäller bland annat hur det skulle påverka examensordningar, samverkansuppgifterna (den så kallade tredje uppgiften) och representationen i lärosätenas styrorgan.

De intresseorganisationer som verkar för att stärka den akademiska friheten ytterligare har föreslagit att Regeringsformen bör kompletteras med en allmän princip om akademisk frihet, genom ett tilläggsdirektiv till den grundlagskommitté som arbetar med att stärka skyddet för nya grundläggande fri- och rättigheter.

I ljuset av de ökade hoten mot akademisk frihet i flera andra länder och den ovan angivna situationen i Sverige bedömer styrelsen att den akademiska friheten behöver stärkas i grundlagen. Akademisk frihet är inte bara en grundförutsättning för forskningens och utbildningens kvalitet, utan också avgörande för samhällsutvecklingen och demokratins hållbarhet.

Styrelsen föreslår att kongressen beslutar

att bifalla motionen.